

Cyngor Sir CEREDIGION County Council

ADRODDIAD I'R: Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio

DYDDIAD: 14 Mawrth 2024

LLEOLIAD: O bell trwy gynhadledd fideo

TITLE: Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2023-24

PWRPAS YR ADRODDIAD: I gyflwyno'r Adroddiad Llywodraethu Blynyddol 2023-24

Er: Cymeradwyo

Cefndir

Mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gynnal adolygiad o leiaf yn flynyddol ar effeithiolrwydd eu fframwaith llywodraethu gan gynnwys eu systemau rheoli mewnol. Rhaid i'r adolygiad hwn gael ei ddogfennu mewn Datganiad Llywodraethu Blynyddol a'i gyhoeddi fel rhan o Ddatganiad Blynyddol y Cyngor ar gyfer Cyfrifon. Y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio sy'n gyfrifol am fonitro'r trefniadau llywodraethu ar ran y Cyngor.

Rhaid i'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol gael ei baratoi yn unol â'r arferion priodol, gan gynnwys y rheiny a osodir gan Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth ('CIPFA') a Mudiad Prif Weithredwyr Llywodraeth Leol ('SOLACE') yn *'Delivering Good Governance in Local Government: Framework'* (2016). Mae'r Fframwaith a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2016 wedi'i seilio ar y CIPFA/Ffederasiwn Cenedlaethol Cyfrifyddion ('IFAC') *'International Framework: Good Governance in the Public Sector'*.

Mae *'Delivering Good Governance in Local Government: Framework'* (2016) y CIPFA/SOLACE yn gosod fframwaith o 7 egwyddor allweddol a fydd yn galluogi sefydliadau, partneriaethau sector gyhoeddus ac awdurdodau cyfunol i gyrraedd eu canlyniadau wrth weithio er budd y cyhoedd. Mae'r egwyddorion hyn yn cael eu cefnogi ymhellach gan egwyddorion craidd ymddygiad sy'n adlewyrchu sut y dylai llywodraethu da gael ei arfer. Yr egwyddorion hyn yw sail Cod Lleol Llywodraethu Corfforaethol presennol y Cyngor, ac maent yn cael eu hystyried yn y ddogfen Fframwaith Llywodraethu drafft.

Y Sefyllfa Bresennol

Cynhaliwyd gweithdy ar gyfer swyddogion perthnasol ac Aelodau'r pwyllgor ar 6ed Rhagfyr 2023.

Ystyriwyd y canlynol yn y gweithdy:

- cynnydd ar y camau gweithredu a osodwyd yn Adolygiad y Fframwaith Llywodraethu 2023-24.
- tystiolaeth o ddiweddariad sy'n cael ei gynnwys yn y ddogfen.

- camau gweithredu a gafodd eu cydnabod eisoes.

Cytunwyd hefyd i ddiwygio sgorio'r ddogfen i fod allan o 5 yn hytrach na 10, fel y bu yn y blynydd-oedd cynt.

Mae'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2023-24 ers hynny wedi'i ddrafftio ac wedi'i atodi i'w ystyried (**Atodiad 1**).

Y Cynnig

Gofynnir i'r Pwyllgor:

gymeradwyo drafft y Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2023-24 (Atodiad 1)

Bydd Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2023-24 yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor â'r Cyngor, ynghyd â Datganiad o Gyfrifon yn ystod 2024/25.

ARGYMHELLIAD/ARGYMHELLION:

Gofynnir i'r Pwyllgor:

- gymeradwyo drafft Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2023-24 (**Atodiad 1**)

RHESWM DROS YR ARGYMHELLION:

I gydymffurfio â gofynion statudol

Atodiadau: **Atodiad 1 –Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2023-24**

Pennaeth y Gwasanaeth: Elin Prysor, Swyddog Arweiniol Corfforaethol –Gwasanaethau Cyfreithiol a Llywodraethu / Swyddog Monitro

Swyddog Adrodd: Katy Sinnett-Jones, Swyddog Llywodraethu

Dyddiad: 15.02.2024

Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2023-24

Drafft-I'w Gymeradwyo

Cynnwys

1 Crynodeb Gweithredol	3
2 Asesiad o effeithiolrwydd prif elfennau'r fframwaith llywodraethu	5
3 Cyflawniadau ym maes Llywodraethu Corfforaethol yn ystod 2022-23	7
4 Barn am lefel y sicrwydd y gall y trefniadau llywodraethu ei rhoi	36
5Y materion a nodwyd ar gyfer y llynedd (2022-2023)	42
6Cynllun gweithredu y cytunwyd arno ar gyfer materion i'w hystyried yn ystod 2023-2024 .	67
7 Casgliad	72
8Ardystio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.....	72

1 CRYNODEB GWEITHREDOL

Mae Cyngor Sir Ceredigion ('y Cyngor') yn gyfrifol am sicrhau bod ei fusnes yn cael ei gyflawni yn unol â'r gyfraith a safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei ddiogelu, bod cyfrif priodol amdano a'i fod yn cael ei ddefnyddio mewn ffordd ddarbodus, effeithlon ac effeithiol.

Fframwaith Llywodraethu'r Cyngor

Mae Fframwaith Llywodraethu'r Cyngor yn ceisio adolygu trefniadau llywodraethu'r Cyngor er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn cyrraedd yr allbwn bwriadol ar gyfer eu rhanddeiliaid/defnyddwyr gwasanaethau. Mae Fframwaith Llywodraethu'r Cyngor yn seiliedig ar *Delivering Good Governance in Local Government 2016* CIPFA/SOLACE, Fframwaith Rhyngwladol: Llywodraethu Da yn y Sector Gyhoeddus (CIPFA/IFAC, 2014) a'r saith egwyddor a ganlyn:

- A: Ymddwyn gydag uniondeb, gan ddangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheolaeth y gyfraith
- B: Sicrhau ei fod yn agored ac yn ymgysylltu'n gynhwysfawr â rhanddeiliaid
- C: Diffinio canlyniadau yn nhermau buddion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy
- D: Penderfynu ar yr ymyriadau sy'n angenrheidiol i gyflawni'r canlyniadau arfaethedig gystal ag y bo modd
- E: Datblygu capasiti'r sefydliad, gan gynnwys gallu ei arweinwyr a'r unigolion oddi mewn iddo
- F: Rheoli risgiau a pherfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a thrwy reoli arian cyhoeddus yn gadarn
- G: Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio i sicrhau atebolrwydd effeithiol

Bob blwyddyn, mae'n ofynnol i'r Cyngor lunio Datganiad Llywodraethu Blynyddol (y ddogfen hon), sy'n esbonio sut y mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'r saith egwyddor graidd a'r is-egwyddorion sydd yn ei Fframwaith Llywodraethu a'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol, a sut y mae'n bodloni gofyniad Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014.

Datganiad Llywodraethu Blynyddol

Mae'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn yn nodi canlyniadau'r adolygiad blynyddol o Drefniadau Llywodraethu'r Cyngor wrth gyflawni ei Flaenoriaethau'r Cyngor ac yn rhoi sicrwydd o gydymffurfiaeth ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2024 a hyd at ddyddiad cymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon.

Cadarnhaodd yr adolygiad bod trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn effeithlon ac yn addas i'w ddioben.

Gwnaeth adolygiad y Fframwaith Llywodraethu Blynyddol fesur cynnydd wrth ystyried Fframwaith Llywodraethu Da CIPFA/SOLACE (2016) ac fe ganfuwyd bod y trefniadau llywodraethu ar y cyfan yn dderbyniol ac yn dda. Cadarnhaodd yr adolygiad bod trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn effeithlon ac yn addas i'w bwrpas.

Mae'r Cyngor wedi gwneud cynnydd da yn ystod y flwyddyn gyda chyflawniadau a gofnodwyd ar gyfer pob un o'r saith egwyddor graidd.

Mae trefniadau llywodraethu'r Cyngor ar gyfer y flwyddyn 2023/24 wedi cael eu hadolygu yn unol â'i God Llywodraethu Corfforaethol Lleol. Mae'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol hwn yn ddatganiad cyhoeddus sy'n nodi'r ffordd y bydd y Cyngor yn cyflawni'r ymrwymiad hwnnw er mwyn cyflawni ei Amcanion Llesiant Corfforaethol.

Daeth y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i'r casgliad, yn seiliedig ar y dystiolaeth a gyflwynwyd iddo yn ystod 2023/24, bod trefniadau llywodraethu a rheolaethau mewnol y Cyngor yn cael eu hystyried yn foddhaol/da.

Wrth ystyried y dystiolaeth a gyflwynwyd iddo, mae'r Grŵp Arweiniol hefyd wedi dod i'r casgliad bod trefniadau llywodraethu'r Cyngor a rheolaethau mewnol yn cael eu hystyried yn foddhaol/da.

Yn ogystal, ystyrir bod y Cyngor wedi gwneud cynnydd da yn ystod y flwyddyn gyda chyflawniadau wedi'u cofnodi yn erbyn pob un o'r saith egwyddor graidd.

Mae'r Cyngor wedi nodi nifer o fân faterion i'w datrys yn ystod 2023/24 ac mae wedi nodi'r rhain mewn cynllun gweithredu i'w gwblhau (fel y dangosir isod)

Mae'r camau a gymerwyd o ganlyniad uniongyrchol i'r pandemig wedi'u cofnodi, fel y bo'n briodol, ac erbyn hyn fe'u hystyrir yn hanesyddol.

Cod Lleol Llywodraethu Corfforaethol

Er mwyn bod yn llwyddiannus, rhaid i'r Cyngor fod â sylfaen gadarn o lywodraethu da a rheolaeth ariannol gadarn. Mae Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol y Cyngor yn sicrhau ein bod yn gwneud y pethau cywir, yn y ffordd gywir, yn unol â'n gwerthoedd, gan alluogi'r Cyngor i fonitro'r cyflawniad o'i amcanion strategol ac ystyried a ydynt wedi arwain at ddarparu gwasanaethau priodol a chost-effeithiol.

Mae'r Cod yn rhoi arweiniad i'r holl Aelodau a Swyddogion ar yr agenda lywodraethu ac mae ei adolygiad rheolaidd yn rhoi lefel uchel o sicrwydd bod y trefniadau llywodraethu yn addas i'w bwrpas.

Mae'r Cod yn nodi'r systemau a'r prosesau, a diwylliannau a gwerthoedd, y mae'r Cyngor yn cael ei gyfeirio a'i reoli a'i weithgareddau y mae'n ymwneud â hwy ac yn arwain y gymuned. Mae'n cael ei gefnogi gan Fframwaith Sicrwydd Llywodraethu sy'n nodi pa sicrwydd y mae'r Cyngor yn ceisio ei gael, a sut y bydd hyn yn cael ei gyflawni.

Mae Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol y Cyngor ar gael ar wefan y Cyngor ar <https://www.ceredigion.gov.uk/eich-cyngor/cynghorwyr-a-phwyllgorau/datganiad-lywodraethu-blynyddol/> .

Mae'r Cod wedi'i adolygu ar gyfer 2024-25 ac mae'n dwyn ynghyd mewn un ddogfen yr holl drefniadau llywodraethu ac atebolrwydd sydd gan y Cyngor ar waith. Mae'n seiliedig ar ganllawiau arfer gorau a nodir yn Fframwaith CIPFA/SOLACE Darparu Llywodraethu Da mewn Llywodraeth Leol a Fframwaith CIPFA/SOLACE Cyflawni Llywodraethu Da mewn Llywodraeth Leol, nodiadau ar gyfer awdurdodau Cymru (Argraffiad 2016).

Mae gan y Cyngor ddyletswydd hefyd o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 i drefnu i sicrhau gwelliant parhaus yn y ffordd y caiff ei swyddogaethau eu harfer, gan ystyried cyfuniad o economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd. Wrth gyflawni'r cyfrifoldeb cyffredinol hwn, rhaid i'r Cyngor sicrhau bod trefniadau priodol ar waith ar gyfer llywodraethu ei faterion, gan hwyluso arfer ei swyddogaethau'n effeithiol, ac sy'n cynnwys y trefniadau ar gyfer rheoli risg. Mae'r Cyngor hefyd yn parhau i gymryd camau i sicrhau cydymffurfiaeth â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Cyflwynodd Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 drefniadau llywodraethu newydd ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru, megis cynnal datblygu cynaliadwy, dyletswydd llesiant i osod a chyhoeddi amcanion llesiant (a gynlluniwyd i wneud y mwyaf o'u cyfraniad i'r 7 nod llesiant cenedlaethol) a chymryd pob cam rhesymol tuag at gyflawni eu hamcanion.

Strategaeth Gorfforaethol

Mae Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor yn nodi Amcanion Llesiant Corfforaethol y Cyngor, sy'n anelu at wella a gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol dinasyddion Ceredigion ac y bydd y Cyngor yn cyfeirio ei adnoddau iddynt.

Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor 2022-2027 (ar gael ar wefan y Cyngor ar: [Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 \(ceredigion.gov.uk\)](https://ceredigion.gov.uk)) gyda chrynodeb o ddogfen ar gael ar: [Crynodeb o'r Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 \(ceredigion.gov.uk\)](https://ceredigion.gov.uk)) yn disgrifio sut y bydd y Cyngor yn ymateb i'r heriau sydd o'i blaen ac yn manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd.

Gweledigaeth y Cyngor yw sicrhau gwerth am arian, gwasanaethau cyhoeddus dwyieithog cynaliadwy, sy'n cefnogi economi gref ac amgylchedd iach, wrth hyrwyddo lles pobl a chymunedau Ceredigion. Mae hyn i'w gyflawni drwy gyflawni Amcanion Llesiant Corfforaethol, sy'n:

1. Hybu'r economi, cefnogi busnesau a galluogi cyflogaeth;
2. Creu cymunedau gofalgarn ac iach;
3. Darparu'r dechrau gorau mewn bywyd a galluogi dysgu i bob oed; a
4. Chreu cymunedau cynaliadwy, mwy gwyrdd a chysylltiedig.

Bydd y camau y mae'r Cyngor yn bwriadu eu cymryd i gyflawni ei Amcanion Llesiant Corfforaethol yn helpu i wella canlyniadau i bobl leol a gwneud y mwyaf o'i gyfraniad i'r 7 Nod Llesiant Cenedlaethol (gweler isod):

Adolygiad o'r Fframwaith Llywodraethu

Mae'r Fframwaith Llywodraethu presennol yn monitro sut mae'r Cyngor yn cyflawni ei Flaenoriaethau Corfforaethol ac yn cadw at ei Strategaeth Gorfforaethol.

Mae'r Fframwaith Llywodraethu yn cael ei adolygu a chynhaliwyd gweithdy ar 6.12.2023. Cynigir y bydd y Fframwaith Llywodraethu newydd yn cael ei gymeradwyo gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Cyngor a'i weithredu o 01.04.2024

Cyfansoddiad

Mae Cyfansoddiad y Cyngor yn nodi'r trefniadau llywodraethu (Rheolau Sefydlog) ar gyfer y Cyngor ac mae'n cael ei ddiwygio'n rheolaidd.

[cyfansoddiad-cym.pdf \(ceredigion.gov.uk\)](#)

Mae Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr ill dau yn cydnabod pwysigrwydd cael sylfaen gadarn o lywodraethu da a rheolaeth ariannol gadarn. Maent yn addo eu hymrwymiad i fynd i'r afael â'r materion a amlygir yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn, ac i wella trefniadau llywodraethu'r Cyngor ymhellach.

Mae'r Arweinydd a'r Prif Weithredwr yn cadarnhau eu bod wedi cael gwybod am oblygiadau'r adolygiad gan yr Uwch Reolwyr a'r Pwyllgor Archwilio ac maent yn fodlon y bydd y camau a amlinellir yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn yn mynd i'r afael â'r meysydd i'w gwella.

Llofnodwyd ar ran **Cyngor Sir Ceredigion**

Arweinydd y Cyngor

Dyddiad: xx/xx/xxxx

Prif Weithredwr

Dyddiad: xx/xx/xxxx

2 Aseiad o effeithiolrwydd prif elfennau'r Fframwaith Llywodraethu

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i ddangos bod ganddo'r trefniadau llywodraethu corfforaethol angenrheidiol ar waith i berfformio'n effeithiol.

Mae Arweinydd y Cyngor yn darparu cyfeiriad strategol clir ac mae'r Cyfansoddiad yn diffinio rolau'r Cynghorwyr a'r Swyddogion yn glir. Mae Timau Archwilio Mewnol ac Allanol, y Pwyllgor Moeseg a Safonau a'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi ymrwymo i sicrhau bod y trefniadau llywodraethu yn effeithiol ac yn gadarn.

Mae'r Cyngor wedi cynnal adolygiad blynyddol o effeithiolrwydd ei drefniadau llywodraethu yn erbyn fframwaith CIPFA/SOLACE, *Delivering Good Governance in Local Government* (2016). Roedd yr adolygiad yn cynnwys gweithdy ar gyfer Aelodau/Swyddogion, lle y dadansoddwyd ac adolygwyd dogfen Fframwaith Llywodraethu'r Cyngor, a'r newidiadau pellach a wnaed ar ôl y gweithdy wedi'u hadrodd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Cafwyd cyfraniadau i'r adolygiad gan yr Aelodau a ganlyn: Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynghyd â chynghorydd ac aelodau lleig y Pwyllgor. Yn ogystal, roedd y canlynol hefyd wedi cymryd rhan: Swyddog Monitro; Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol; Swyddog Llywodraethu; Swyddog Arweiniol Corfforaethol–Gwasanaethau Democrataidd; Rheolwr Corfforaethol–Gwasanaethau Democrataidd; Swyddog Arweiniol Corfforaethol–Pobl a Threfniadaeth; a Rheolwr Corfforaethol–Polisi, Perfformiad a Diogelu'r Cyhoedd.

Yn ystod y gweithdy, cyflwynwyd a sgoriwyd pob ymddygiad ar sail system sgorio, fel a ganlyn:

1. Annerbyniol – angen gweithredu'n syth
2. Yn llai na boddhaol – angen gweithredu ar frys (cyn pen 3-6 mis)
3. Boddhaol – angen gweithredu (cyn diwedd y flwyddyn, 9-12 mis)
4. Derbyniol – gallai fod angen mân addasiadau
5. Da – ystyrir bod y Llywodraethu, yn gyffredinol, yn dda a'i fod yn bodloni arfer gorau – nid oes angen unrhyw gamau gweithredu pellach

Mae pob sgôr a ddefnyddir yn yr Adolygiad Fframwaith Llywodraethu yn sgôr allan o 5. Caiff yr Adolygiad Fframwaith Llywodraethu ei adolygu gan swyddogion, sydd â chyfrifoldebau llywodraethu/rheoli o fewn y Cyngor, a hefyd gan Grŵp Arweiniol y Cyngor.

Daeth y Grŵp Arweiniol, sy'n cynnwys y Prif Weithredwr, Cyfarwyddwyr Corfforaethol a Swyddogion Arweiniol Corfforaethol, i'r casgliad yn eu hadolygiad bod [enter comments/statement from LG].

Adolygwyd y fframwaith adolygu hefyd gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 24/01/2024 (gweler yr adroddiad yn [Governance and Audit Committee 24.1.24](#)).

Yn seiliedig ar y dystiolaeth a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ystod 2023/24, gan gynnwys yn ystod y Gweithdy blynyddol, daeth y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i'r casgliad bod

Mae'r camau a argymhellir gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi'u cynnwys yn y Camau Gweithredu a hefyd yn cael eu monitro trwy Log Gweithredoedd y Pwyllgor.

Mae effeithiolrwydd y Fframwaith Llywodraethu yn seiliedig ar dystiolaeth a sicrwydd sy'n deillio o:

- Archwiliadau ac Arolygiadau Mewnol ac Allanol;
- Rheolaeth Ariannol;
- Rheoli Risgiau a Pherfformiad;
- Safonau Moesegol a Chyfreithiol;
- Y Cyfarwyddwyr Corfforaethol ac Uwch-Reolwyr Eraill, gan gynnwys Swyddog Adran 151 a'r Swyddog Monitro;
- Y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio; a'r
- Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu.

Archwiliad Mewnol

Yn ogystal, mae'r Prif Archwilydd mewnol (Rheolwr Corfforaethol - Archwilio Mewnol) yn cynnal adolygiad annibynnol o'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol a'r dull o sgorio a thystiolaeth, yn flynyddol. Casgliad yr adolygiad oedd bod yr adolygiad o Adolygiad Fframwaith 2023/24 wedi'i gwblhau ym mis Rhagfyr 2023 ac yn rhoi sicrwydd '**uchel**' bod system gadarn o graffu a chadernid ar waith.

Cafodd hyn ei adrodd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Ionawr 2024 (adroddiad ar gael yn [enter link]).

Mae'r system rheolaeth fewnol yn rhan arwyddocaol o'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol ac mae wedi'i chynllunio i reoli risg i lefel resymol. Ni all ddileu pob risg o fethu â chyflawni polisiau, nodau ac amcanion ac felly dim ond sicrwydd rhesymol o effeithiolrwydd y gall ddarparu hynny. Mae'r system rheoli mewnol yn seiliedig ar broses barhaus a gynlluniwyd i nodi a blaenoriaethu'r risgiau i gyflawni polisiau, nodau ac amcanion y Cyngor, i werthuso'r tebygolrwydd y bydd y risgiau hynny'n cael eu gwireddu a'r effaith pe byddent yn cael eu gwireddu, a'u rheoli'n effeithlon, effeithiol ac yn economaidd.

Mae Cod Rheoli Ariannol CIPFA yn gosod safonau rheoli ariannol ar gyfer awdurdodau lleol. Fe'i cynlluniwyd i gefnogi arferion effeithiol mewn rheolaeth ariannol a chynorthwyo awdurdodau lleol i ddangos eu cynaliadwyedd cyllidebol. Mae'r Swyddog A.151 wedi cynnal adolygiad hunanasesu ac mae'n fodlon bod y Cyngor yn cydymffurfio â'r cod.

3 Cyflawniadau ym maes Llywodraethu Corfforaethol yn ystod 2023-24

Mae'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol yn amlinellu ymrwymiad yr awdurdod lleol i egwyddorion llywodraethu da. Mae'r paragraffau canlynol yn darparu crynodeb byr o brif gyflawniadau Llywodraethu Corfforaethol y Cyngor yn ystod 2023-24 (ystyriaeth o'r cyflawniadau'n llawn wedi'u hystyried yn llawn yn ystod adolygiad Fframwaith a gynhaliwyd rhwng Swyddogion perthnasol ac aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio fel rhan o'r broses adolygu).

Er mwyn osgoi ailadrodd diangen, isod ceir crynodeb o dystiolaeth newydd o waith y Cyngor yn ystod 2023-2024 sy'n berthnasol i bob un o'r egwyddorion A-G yn unig. Am ddatganiad llawn o'r dystiolaeth, gan gynnwys ffyrdd parhaus y mae'r Cyngor yn tystiolaethu eu bod yn glynu wrth yr egwyddorion, gweler Adolygiad y Fframwaith Llywodraethu yn [Eitem 9 Datganiad Llyw blynyddol combined c.pdf \(ceredigion.gov.uk\)](#).

A. Ymddwyn gydag uniondeb, gan ddangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheolaeth y gyfraith:

Ymddwyn gydag uniondeb

Rhaid i holl Aelodau a Swyddogion y Cyngor gydymffurfio â Chodau Ymddygiad, sydd wedi'u nodi yn y Cyfansoddiad ac sy'n nodi cyfrifoldebau a dyletswyddau. Darperir hyfforddiant gorfodol hefyd ar y Cod Ymddygiad a moeseg i Aelodau, yn ogystal â hyfforddiant ar Foeseg/Twyll i Reolwyr.

Y Swyddog Arweiniol Corfforaethol – Cyfreithiol a Llywodraethu yw'r Swyddog Monitro y mae ei ddyletswyddau yn cynnwys sicrhau cyfreithlondeb a thegwch gwneud penderfyniadau, a chefnogi'r Pwyllgor Moeseg a Safonau. Mae'r Swyddog Monitro yn cynghori ar fuddiannau'r Aelodau (ac mae'n dal y Gofrestr buddiannau personol), datganiadau o ddiddordeb a pherthnasoedd Swyddogion / Aelodau. Y broses datgan buddiant personol [enter update on review].

Mae'n ofynnol i aelodau ddiweddar Cofrestr Buddiannau yn unol â'r Cod Ymddygiad, ac yn ogystal, yn flynyddol, sy'n gyfle i gyfeirio unrhyw gysylltiad/rolau personol agos ac ati. Yn ogystal, datganiadau o fuddiant personol a wnaed gan aelodau mewn cyfarfodydd. Mae hyn yn cynnwys aelodau llewyg/annibynnol. Cyhoeddwyd diweddariadau rheolaidd ar ddatganiad buddiant personol a lletygarwch gweithwyr ar safle CeriNet y Cyngor.

Mae'r Pwyllgor Moeseg a Safonau yn hyrwyddo cydymffurfiaeth foesegol i sicrhau bod gan y cyhoedd ymddiriedaeth a hyder bod Aelodau a Swyddogion yn gweithio i'r safonau moesegol a moesol uchaf. Mae'n ystyried safonau aelodau a materion ymddygiad, a darparodd y Pwyllgor ei Adroddiad Blynyddol i'r Cyngor ar 05/06/2023.

Mae gan y Cyngor nifer o bolisiâu a strategaethau ar waith i atal twyll [any statistics e.g. number of staff who've done training?] a chyflwynodd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio Adroddiad Blynyddol Archwilio ar Atal Twyll ar [date] lle y daeth i'r casgliad [enter comments]. [insert any relevant work e.g., grant assistance payments and how fraud avoided?]

Mae'r Gofrestr Swyddi dan Gyfyngiadau Gwleidyddol ar gyfer Swyddogion yn cael ei chynnal ac mae adolygiad yn cael ei gynnal ar [enter date], gyda'r Polisi Gweithwyr Llywodraeth Leol a'r Cyfyngiadau Gwleidyddol ar gael i weithwyr ar CeriNet. Mae'r Gofrestr o Swyddi dan Gyfyngiadau Gwleidyddol wedi'i diweddarau ac fe'i cyhoeddir ar wefan y Cyngor.

Mae'r Cyfansoddiad yn destun adolygiadau rheolaidd, gyda diweddariadau parhaus yn ôl yr angen, gan gynnwys cyflwyno newidiadau arfaethedig i Weithgor Cyfansoddiad Trawsbleidiol, i wneud argymhellion ar newidiadau i'r Cyfansoddiad i'r Cyngor. Adroddiad y Swyddog MO/Llywodraethu i'r Cyngor i ddiweddarau dirprwyaethau a'r Cyfansoddiad. Cyfarfu Gweithgor y Cyfansoddiad dair gwaith yn 2023. 25 Ebrill, 26 Medi a 14 Tachwedd.

Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, sy'n cael ei gadeirio gan berson lleyg ac sydd â chyfansoddiad 1/3 Person Lleyg/Aelod, yn ffurfio rhan o broses adolygu'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn ystod y cyfnod Gweithdy ar 6 Rhagfyr 2023 ac adolygu'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn ei gyfarfod ar 24 Ionawr 2023.

Ers yr Archwiliad Moeseg a gynhaliwyd yn ystod 2019, cafwyd Archwiliad Mewnol dilynol o drefniadau'r Cyngor ynghylch moeseg.

Yn ystod mis Ebrill 2023 mae'r adolygiad o'r Polisi Chwythu'r Chwiban, sydd ar gael i Weithwyr a Chontractwyr, wedi'i gwblhau a'i gyhoeddi ar CeriNet ar gyfer Staff. Mae'r Swyddog Monitro yn cadw cofrestr o atgyfeiriadau ac yn adrodd i'r Pwyllgor Cydlynw Trosolwg a Chraffu bob 6 mis.

B. Sicrhau ei fod yn agored a'i fod yn ymgysylltu'n gynhwysfawr â rhanddeiliaid

Mae ymgynghori ac ymgysylltu â dinasyddion yn bwysig i'r Cyngor. Cyhoeddir ymgynghoriadau ar wefan y Cyngor a'u hyrwyddo ar y cyfryngau cymdeithasol. Roedd yr ymgynghoriadau a gynhaliwyd yn ystod 2023-24 yn cynnwys:

- Gorchmynion Rheoleiddio Traffig arfaethedig a gyflwynwyd yn ddiweddar / Gorchmynion Rheoleiddio Traffig Arbrofol;
  - Ymgynghoriad Llywodraeth Cymru i sefydlu Cyd-bwyllgorau Corfforaethol;
  - Lleihau llifogydd;
  - Digwyddiad Ymgynghori ar Geisiadau Cyn-gynllunio Ysgol Gymraeg Aberystwyth;
  - Llwybr Troed Ysgol Uwchradd Aberaeron;
  - Ymddiriedolaeth Elusennol 'Llyfrgell ac Ystafell Ddarllen Cei Newydd';
  - Defnyddio arian ymddiriedaeth yr elusen 'Hen Ysgol Sirol, Tregaron';
  - Gwasanaethau Seibiant a Dydd Ceredigion;
  - Cyfyngiadau cyflymder 20mya ar ffyrdd gwledig Ceredigion
  - Cais am gofrestru Cae Erw Goch;
  - Holiadur Asesu Strategol Trosedd ac Anhrefn Ceredigion; a
  - Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion 2023-28 (drafft)
IIA casgliadau a adroddwyd i'r Cyngor, y Cabinet a Trosolwg a Chraffu.
- Mae adroddiadau cryno ar weithgareddau ymgynghori ac ymgysylltu yn cael eu hadrodd yn ôl i'r Aelodau a defnyddwyr gwasanaeth.

- Rydym wedi gweithio mewn partneriaeth ag Awdurdodau Lleol a Gwasanaethau Cyhoeddus ar draws Canolbarth a Gorllewin Cymru ar adolygu ein Cynlluniau Cydraddoldeb Strategol. Lluniwyd set o gwestiynau ar y cyd a fframwaith ymgysylltu ac ymgynghori ac o ganlyniad, cafwyd adborth gan bobl â nodweddion gwarchoddedig.
- Cofnodion grwpiau ymgysylltu â phobl â nodweddion gwarchoddedig.
- Cyfranogiad Cymunedol Effeithiol a wneir gyda'r gwaith asesu llesiant.
- Cynnwys Cymunedol Effeithiol gyda defnyddwyr gwasanaeth o wahanol gefndiroedd i lywio'r Cynllun Cydraddoldeb Strategol newydd.
- Mae Strategaeth Cyfathrebu Corfforaethol 2019-2022 yn cael ei hadolygu ar hyn o bryd a bydd Strategaeth newydd yn cael ei datblygu yn 2023.
- Mae lledaenu canlyniadau ac adroddiadau ymgynghori ar ymgynghoriadau ac ymarferion ymgysylltu wedi'u cwblhau yn cael eu postio ar dudalen we adloniant cyhoeddus y Cyngor <https://www.ceredigion.gov.uk/your-council/consultations/> er mwyn rhoi adborth i'r cyhoedd.
- Mae prosesau wedi'u cyflwyno i fonitro adborth e.e. cyflwynir unrhyw adroddiadau ymgynghori/ymgysylltu i Graffu a'r Cabinet i lywio eu penderfyniadau.
- Cofnodir adborth o ymgysylltu a sut mae barn pobl wedi'i ystyried yn yr IIAs.
- Cynhaliwyd asesiad llesiant (Darlledu Gwasanaeth Cyhoeddus) a fydd yn llywio datblygiad Cynllun Llesiant Lleol y Darlledu Gwasanaeth Cyhoeddus, a gyhoeddir ym mis Mai 2023.
- Adroddiad blynyddol ar gynnydd a wnaed yn erbyn amcanion Llesiant a blaenoriaethau Corfforaethol y Cyngor a gyhoeddwyd ar wefan y Cyngor.
- UNCRC – Mae Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn wedi cael ei fabwysiadu gan y Cyngor.
- Mae Safonau Cyfranogiad wedi cael eu mabwysiadu gan y Cyngor.

C. Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy:

Diffinio canlyniadau

- Mae Amcanion Llesiant Corfforaethol y Cyngor wedi'u cynnwys yn Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor 2022-2027 ac yn cael eu hadolygu bob blwyddyn a'u hadrodd yn yr Adroddiad Blynyddol ar yr Hunanasesiad a'r Adolygiad Blynyddol o Berfformiad a Llesiant a gyhoeddir ar wefan Cyngor Sir Ceredigion.
- Mae pwrpas a gweledigaeth y Cyngor wedi'u pennu gan y Cyngor ac wedi'u cynnwys yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. Mae'r strategaeth hon yn dangos sut y bydd yr awdurdod yn cefnogi ac yn hyrwyddo lles dinasyddion Ceredigion.
- Mae'r holl drefniadau Cynllunio yn adlewyrchu'r Edau Aur ac yn ffurfio'r cysylltiadau gyda chynlluniau Corfforaethol, gan gynnwys:
  - Cynlluniau Busnes;
  - Cynllun Strategol;
  - Adrodd am Reoli Perfformiad Corfforaethol; ac
  - Amcanion Gwella Llesiant.
- Amlinellir gwybodaeth am berfformiad yn yr Adroddiad Blynyddol y Cyngor ar yr Hunanasesiad a'r Adolygiad Blynyddol o Berfformiad a Llesiant.
- Caiff Cynlluniau Busnes eu paratoi bob blwyddyn a'u monitro bob chwarter gan Fwrdd Perfformiad, sy'n cynnwys aelodau'r Cabinet a Chadeiryddion ac Is-gadeiryddion y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu a Chadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

- Mae'r broses o bennu cyllidebau yn destun gweithgarwch craffu manwl gan y pum Pwyllgor Trosolwg a Chraffu
- Mae Cynllun Ariannol Tymor Canolig mewn grym.
- Mae trefniadau perfformiad chwarterol yn darparu protocol herio er mwyn sicrhau y cyflawnir canlyniadau.
- Mae'r broses cynllunio busnes yn cynnwys dyrannu adnoddau.
- Mae'r Grŵp Trawsbleidiol Trawsnewid ac Effeithlonrwydd yn monitro arbedion cyllidebol a bod gwasanaethau yn cael eu darparu o fewn cyllidebau.
- Mae trefniadau rheoli perfformiad corfforaethol yn cynnwys asesiad chwarterol o'r risgiau wrth geisio cyflawni canlyniadau neu ddarparu gwasanaethau.
- Mae gweithgarwch rheoli risg yn cynnwys cofnodion risg ar gyfer:
  - Cynlluniau Busnes (Lefel 1); a
  - Chynlluniau Gwasanaeth (Lefel 2).
- Caiff mesurau perfformiad lleol eu cynnwys mewn cynlluniau busnes a darparu gwasanaethau.
- Mae Cynlluniau Cyfalaf yn cynnwys:
  - Hawliau Tramwy;
  - Priffyrdd;
  - Cynllun Cyllideb Blyneddol; a
  - Thrawsnewid.
- Cymeradwyodd y Cabinet y Strategaeth a'r Polisi Rheoli Risg a'r Fframwaith Rheoli Risg ar 24 Medi 2019.
- Cyflwynir hyfforddiant Rheoli Risg i Aelodau ac Uwch Reolwyr.
- Datblygwyd pecyn e-ddysgu rheoli risg i'r holl Staff eraill a chynhaliwyd hyfforddiant yn 2019, a threfnwyd gweithdy gydag yswirwyr ar gyfer Uwch Reolwyr.
- Caiff cyhoeddi perfformiad gwasanaeth, gan gynnwys data ynghylch costau a gwerth am arian, ei ystyried yn rheolaidd mewn adroddiadau gwasanaeth.

Buddion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy

- Mae'r Archwilydd a benodwyd yn ystyried trefniadau'r Cyngor er mwyn sicrhau darbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd. Yn ei lythyr, mae wedi datgan bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau ynghylch ei ddefnydd o adnoddau.
- Cyhoeddwyd yr Archwiliad mwyaf diweddar o Gynllun Gwella'r Cyngor (2020-2021) ym mis Tachwedd 2020. Daeth yr adroddiad i'r canlyniad cadarnhaol bod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau a'i fod wedi gweithredu yn unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru mewn ffordd ddigonol er mwyn cyflawni ei ddyletswyddau.
- Caiff ffurflen arfarnu cyfalaf ei llenwi ar gyfer prosiectau cyfalaf newydd, sy'n cynnwys y gofyniad ar gyfer y prosiect, ac fe'i defnyddir i asesu gwerth am arian a goblygiadau refeniw prosiectau mawr.
- Mae Strategaeth Buddsoddi Cyfalaf wedi'i chynnwys yn y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig.
- Mae'r Awdurdod wedi cymryd y camau canlynol tuag at weithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015:
  - Paratoi datganiad ac amcanion llesiant;
  - Ymgorffori'r Nodau Llesiant a'r egwyddor datblygiad Cynaliadwy yn y broses cynllunio busnes;
  - Datblygu canllawiau ac offeryn Asesiadau Effaith Integredig newydd;
  - Sefydlu grŵp a chynllun gweithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol;
  - Monitro ac adolygu'r Cyfansoddiad yn barhaus;
  - Cyhoeddi asesiad Llesiant Lleol BGC ym mis Mawrth 2017;

- Cytuno ar drefniadau craffu ar gyfer BGC;
  - Adroddiadau Cabinet, gan gynnwys yr asesiad effaith cymdeithasol / economaidd / amgylcheddol;
  - Datblygu modiwl e-ddysgu gorfodol am y Ddeddf a'i hyrwyddo ymhlith holl Staff y Cyngor;
  - Rhaid cynnal Asesiad Effaith ar Gydraddoldeb, Cymunedau a'r iaith Gymraeg ar gyfer yr holl gynigion i ailstrwythuro ysgolion fel sy'n ofynnol dan God Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru; ac
  - Mae aelodau wedi cyfrannu at Fframwaith Craffu Swyddog Cenedlaethau'r Dyfodol mewn perthynas â'r Ddeddf.
- Mae datganiad polisi caffael Cymru yn cyd-fynd â Strategaeth Caffael 2018-2022 y Cyngor.
  - Cynllun Gweithredu Grŵp DLICD ledled y Cyngor cyfan.
  - Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2020-2024.
  - Safonau'r Gymraeg.
  - Adroddiad blynyddol monitro Safonau'r Gymraeg.
  - Rhaid i bob aelod o staff gwblhau modiwl hyfforddiant E-ddysgu gorfodol ar Ymwybyddiaeth o'r iaith Gymraeg.
  - Rhoddir Hyfforddiant Ymwybyddiaeth o'r Gymraeg a Chydraddoldeb i Aelodau fel rhan o'u Rhaglen Ymsefydlu.

D. Penderfynu ar yr ymyriadau sy'n angenrheidiol i gyflawni'r canlyniadau arfaethedig gystal ag y bo modd:

Penderfynu ar ymyriadau

- Mae arweiniad ac offeryn Asesiadau Effaith Integredig ar gael a rhoddyd hyfforddiant i Swyddogion ac Aelodau.
- Mae grŵp rheoli prosiect corfforaethol wedi'i sefydlu i ffurfioli datblygiad a rheolaeth prosiectau.
- Defnyddir templedi adrodd safonol yn y broses o wneud penderfyniadau.
- Mae hyfforddiant Ymwybyddiaeth Sefydliadol ar gael fel modiwl dewisol yn y Rhaglen i Reolwyr Corfforaethol, sy'n cynnwys gwybodaeth ynghylch y broses o wneud penderfyniadau, Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, Cydraddoldeb, yr iaith Gymraeg a defnyddio'r Asesiadau Effaith Integredig, ac mae Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd a'r Swyddog Monitro (Swyddog Arweiniol Corfforaethol-Cyfreithiol a Llywodraethu) yn rhoi cyngor yn ôl yr angen.
- Cyhoeddir Polisi, Strategaeth a Fframwaith Rheoli Risg gyda rhaglen hyfforddiant ar gyfer Aelodau, Uwch-reolwyr a Rheolwyr ar CeriNet ac maent ar gael i bob Aelod o Staff. Diwygiwyd dogfennau i adlewyrchu risgiau ychwanegol a gwybodaeth gefndirol er mwyn gwneud penderfyniadau gwybodus. Adroddir am y Gofrestr Risg Corfforaethol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn rheolaidd.
- Mae'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig wedi cael ei diweddarau'n rheolaidd.
- Mae offeryn coeden penderfyniadau ymgynghori yn cynnwys adran sy'n cynnig arweiniad ynghylch lledaenu canlyniadau ymgynghori.
- Ceir her gyllid ynghylch arbedion ar wefan y Cyngor.

Cynllunio ymyriadau

- Mae trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cynnwys yr elfennau chwarterol canlynol:
  - cyfarfodydd wythnosol y Grŵp Arweiniol;

- adroddiad chwarterol am y cynnydd yn erbyn Cynlluniau Busnes lefel 1;
  - cyfarfodydd chwarterol y Bwrdd Perfformiad; a
  - chyfarfodydd chwarterol y Panel Gweithredol.
- Defnyddir calendr i hysbysu am derfynau amser a chyhoeddir dyddiadau Bwrdd/Panel Gweithredol gydag adroddiadau.
- Mae gan yr holl brosiectau cydweithio mawr drefniadau llywodraethu a rheoli sefydledig gan gynnwys rheoli risg.
- Ystyrir pob prosiect gan Banel Rheoli Prosiectau Corfforaethol, a fynychir hefyd gan yr Archwiliwr Mewnol ac mae'n fforwm effeithiol ar gyfer cynghori/herio ac amlygu risgiau wrth i feysydd Gwasanaeth ddatblygu prosiectau, gan gynnwys prosiectau cydweithio.
- Mae'r Panel Rheoli Prosiectau Corfforaethol yn helpu i sicrhau bod prosiectau yn ystyried yr elfennau canlynol yn gynnar: Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol; arweiniad arall; cyllid, caffael, llywodraethu a threfniadau cyfreithiol; goblygiadau AD; lechyd a Diogelwch; ac Archwilio. Gwella trefniadau prosiect cyn adrodd i'r Grŵp Datblygu a phrosesau awdurdodi eraill. Mae hyn hefyd yn helpu i nodi gofynion cyfalaf i'w cynnwys mewn rhaglenni cyfalaf yn y dyfodol.
- Sicrhau bod Staff sy'n meddu ar sgiliau rheoli prosiect ar gael.
- Rhoddir ystyriaeth i newidiadau deddfwriaethol e.e. mae gwaith yn mynd rhagddo mewn perthynas â gweithredu newidiadau deddfwriaethol megis newidiadau Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021 ac ystyried/monitro risgiau y mae pob partner yn eu hwynebu wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir. Cynhelir cyfarfodydd ac mae gwaith paratoi yn cael ei wneud, er enghraifft, ynghylch gofyniad Deddf 2021 am Gyd-bwyllgorau Corfforedig, gan gynnwys risgiau posibl a risgiau a rennir (sefydlwyd grŵp Cyd-bwyllgorau Corfforedig, a chynhaliwyd y cyfarfod cyntaf ar 19 Ebrill 2021, i ystyried y gofyniad i sefydlu Cyd-bwyllgorau Corfforedig Canolbarth Cymru yn unol â Deddf 2021).
- Mae trefniadau Craffu ar y Cyd priodol ar waith mewn perthynas â Bwrdd Tyfu Canolbarth Cymru. Yn yr un modd, bydd gan Gyd-bwyllgor Corfforedig Canolbarth Cymru drefniadau priodol (Craffu ar y Cyd, Safonau a Phwyllgor Llywodraethu ac Archwilio) – trefniadau sy'n cydymffurfio â deddfwriaeth a'i Reolau Sefydlog.
- Pennwyd a chymeradwywyd dangosyddion perfformiad lleol ar gyfer pob elfen gwasanaeth ac maent wedi cael eu cynnwys yn y cynllun gwasanaeth, ac adroddir amdanynt yn rheolaidd.
- Mae'r broses Cynllunio Busnes ar gyfer 2023-24 wrthi'n cael ei rhoi ar waith a rhennir Cynlluniau Busnes Lefel 1 gyda'r Tîm Perfformiad ac Ymchwil.
- Nodwyd mesurau perfformiad ym mhob Cynllun Busnes Lefel 1 ac mae'r rhain yn eu tro yn cael eu trosi i'r Dangosfwrdd adrodd ar gyfer pob gwasanaeth. Craffwyd ar y mesurau hyn yn ofalus ac fe'u cymeradwywyd yn derfynol gan yr uwch arweinwyr. Mae gwasanaethau yn adrodd yn erbyn y mesurau hyn fel rhan o'r broses rheoli perfformiad ar gyfer y flwyddyn.
- Mae Cynlluniau Busnes yn cynnwys gwybodaeth ynghylch y gyllideb a chyllid ac maent yn rhan o'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol chwarterol.
- Fframwaith Cyllideb mewn grym.
- Cyfrifyddu Gwasanaeth – Monitro cyllideb.
- Mae Rheoliadau Ariannol a Rheolau am y Weithdrefn Ariannol (Dogfen F y Cyfansoddiad), ynghyd â Chanllawiau Rheoli Cyllidebol, wedi cael eu diweddarau. Ceir datganiadau Sicrwydd Prif Swyddog. Mae'r trefniadau rheoli mewnol sydd mewn grym yn destun gweithgarwch adolygu rheolaidd gan Archwiliwyr Mewnol, yn unol â'r cynllun archwilio blynyddol sy'n seiliedig ar risg.

- Mae newidiadau drwy'r cynllun arbedion corfforaethol wedi bod trwy broses lywodraethu gadarn er mwyn sicrhau bod yr holl arbedion yn cysylltu â'r canlyniad a ddymunir.
- Caiff Buddion Cymunedol eu hymwreiddio yn ein Prosesau a'n Polisiâu ac maent wedi cael eu gweithredu a'u monitro ac adrodd amdanynt yn rheolaidd. Caiff Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) ei hintegreiddio yn ein prosesau.

E. Datblygu capasiti'r sefydliad, gan gynnwys gallu ei arweinwyr a'r unigolion oddi mewn iddo:

Datblygu capasiti'r sefydliad

- Mae trefniadau ymsefydlu corfforaethol ac ar gyfer rheolwyr llinell bellach mewn grym. Cyflwynwyd cynlluniau Datblygu Rheolwyr Corfforaethol ac ymsefydlu Corfforaethol ym mis Ebrill 2018 a'u hadolygu ym mis Hydref 2022. Mae sesiynau ymsefydlu corfforaethol yn rhan o'r gofynion hyn, rhaid i bob aelod o Staff newydd fynychu sesiwn ymsefydlu. Mae Uwch Reolwyr yn cyflwyno yn y sesiynau hyn sydd wyneb-yn-wyneb neu'n rhithiol.
- Caiff CeriNet (yr adnodd a'r mewnrwyd AD i Staff a rheolwyr) ei adolygu'n barhaus a'i wella er mwyn sicrhau ei effeithiolrwydd.
- Bellach, rheolir Dysgu a Datblygu trwy system Ceri a chynigir cyfleoedd i bob aelod o Staff.
- Cynllun Perfformiad Personol blynyddol parhaus – mae Adolygiadau Perfformiad yn cysylltu ag amcanion Corfforaethol a strategol.
- Mae'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn darparu'r fforwm ar gyfer anghenion rheoli perfformiad ac wedyn yn paratoi'r cynlluniau gweithredu er mwyn sicrhau gwelliannau corfforaethol wrth adolygu perfformiad Staff. Cryfhawyd y rhain ymhellach wrth gyflwyno arfarniadau blynyddol ar gyfer yr holl Staff trwy gyfrwng system AD Ceri.
- Darparir rhaglen ymsefydlu ar gyfer Aelodau newydd. Trefnir hyfforddiant parhaus ar gyfer materion penodol e.e. rheoli Trysorlys
- Mae aelodau yn mynychu digwyddiadau, seminarau a chynadledau amrywiol (gweler uchod).
- Mae proses Adolygu Datblygiad Personol yn ei lle ar gyfer Aelodau.
- Defnyddir ymarferion meincnodi ac ymchwil.
- Mae system gyflogres AD Ceri wedi sicrhau bod data ystyrlon am Staff bellach ar gael i Reolwyr bob mis er mwyn monitro costau, trosiant ac absenoldeb.
- Gweithredir partneriaethau yn effeithiol i gyflawni canlyniadau y cytunwyd arnynt.
- Datblygwyd Partneriaethau effeithiol mewn sawl maes a gwasanaeth gan gynnwys:
  - Gwella Ysgolion;
  - Iechyd a Gofal cymdeithasol; a
  - Gwastraff.
- Caiff partneriaethau ychwanegol eu cynnwys yn y Rhestr Prosiectau Cydweithio strategol.
- Gwneir gwaith cynllunio gweithlu gan ddefnyddio'r pecyn offer cynllunio gweithlu Strategol a chaiff hwn ei gwblhau gan bob maes gwasanaeth. Mae Cynllun y Gweithlu 2022-2027 wrthi'n cael ei ddatblygu ar hyn o bryd ac fe'i cyhoeddir ar ôl ei gymeradwyo gan y Cabinet yn gynnar yn 2023. Unwaith y bydd yn ei lle, caiff diweddariadau blynyddol ar gynnydd cynllun y gweithlu eu hadrodd i'r pwyllgor craffu.

Datblygu gallu arweinwyr y sefydliad ac unigolion eraill

- Mae strwythur Arweinwyr ac Uwch Reolwyr yn diffinio'r rolau hyn, gan gynnwys sut y maent yn integreiddio â'i gilydd.
- Mae cyfarfod ar y cyd rhwng yr Uwch Reolwyr yn sicrhau bod rolau, cyfrifoldebau ac atebolrwydd yn glir.
- Mae disgrifiadau swydd yn diffinio'n glir y rolau a'r cyfrifoldebau gofynnol i swyddi.
- Mae'r Cyfansoddiad yn nodi rolau a chyfrifoldebau Aelodau (Rhan 3.4 Tabl 4) ac Uwch Swyddogion (rhan 2 Erthygl 2).
- Mae'r Pecyn Cymorth Cynllunio Strategol yn cynnwys elfen o gynllunio ar gyfer olyniaeth a rheoli talent.
- Cynigir cyfleoedd Dysgu a Datblygu i'r rheiny sydd mewn rôl Arwain neu sy'n ddarpar arweinwyr.
- Mae Cynllun Dirprwyo (Rhan 3.5 y Cyfansoddiad) yn bodoli ac yn nodi'n glir gyfrifoldebau Aelodau a Swyddogion.
- Mae protocolau yn eu lle ar gyfer perthnasoedd gwaith rhwng Aelodau a Swyddogion (e.e. Protocol Swyddog-Aelod).
- Mae Codau Ymddygiad i Swyddogion ac Aelodau mewn grym.
- Mae gweithgorau Swyddogion ac Aelodau mewn grym ac yn gweithio'n effeithiol.
- Adolygir yn rheolaidd Reolau Gweithdrefn Contractau ('CPR') (Rhan 4 Dogfen G y Cyfansoddiad) a Rheoliadau Ariannol a gweithdrefnau ariannol cysylltiedig (Rhan 4 Dogfen F y Cyfansoddiad) e.e. diweddarwyd y Rheolau Gweithdrefnau Contractau ym mis Mawrth 2019.
- Mae Cyfansoddiad y Cyngor yn nodi swyddogaethau a chyfrifoldebau'r Arweinydd a'r Prif Weithredwr.
- Sefydlwyd strwythur Corfforaethol y Cyngor er mwyn sicrhau y gall y Swyddogion Statudol gyflawni eu rolau mewn ffordd effeithiol.
- Mae'r Prif Weithredwr yn gyfrifol am adolygu'r strwythur hwn, yn ôl yr angen.
- Cytunodd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ar y set ddiwygiedig o Ddisgrifiadau Rôl Aelodau, a gynlluniwyd i gael eu defnyddio law yn llaw â Fframwaith Datblygu Aelodau (Cymhwysedd) Cymru, Manylebau Person a Disgrifiadau Rôl Aelodau Fframwaith Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ('CLILC').
- Cyflwynwyd Disgrifiadau Rôl Aelodau a Manylebau Person i'r Cyngor.
- Rhaglen Gynefino/Ymsefydlu Gynhwysfawr ar gyfer Aelodau (hen a newydd) wedi'u cynnal yn dilyn Etholiadau Lleol 2022.
- Mynediad i sesiynau briffio gwybodaeth/cyrsiau am ddeddfwriaeth newydd.
- Cyfleoedd wedi'u darparu i Swyddogion gael hyfforddiant diweddarau a sgiliau yn barhaus.
- Gweithdai i Aelodau wedi'u trefnu yn ôl yr angen.
- Adolygiadau personol ar gyfer Swyddogion
- Darparu cyfleoedd, ac adolygu parhaus ar y cyfleoedd hynny, ar gyfer hyfforddiant sgiliau a diweddarau i Aelodau (gweler uchod), gan gynnwys y Cynllun Adolygu Datblygiad Personol.
- Datblygiad/Hyfforddiant wedi'u gwneud fel rhan o fanyleb y person ar gyfer prif swyddi cyllid a chyfreithiol (cymhwyster gorfodol, gofynion y swydd).
- Nod y Cyngor yw sicrhau'r lefel safonol ar gyfer Siarter Cymru o ran Cymorth a Datblygiad Aelodau.
- Datblygwyd proses ar gyfer Adolygu Datblygiad Personol Aelodau a defnyddir y wybodaeth i ddatblygu Cynllun Hyfforddiant Aelodau.
- Mae cynlluniau Ymsefydlu a Datblygu Rheolwyr Corfforaethol ar waith.
- Caiff pecynnau e-ddysgu eu datblygu a'u cyflwyno'n rheolaidd ar gyfer hyfforddiant gorfodol ac anorfodol.

- Cynhelir Arfarniadau Perfformiad gan yr holl staff fel rhan o fodiwl Rheoli Perfformiad ar system Ceri.
- Mae'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn darparu'r fforwm ar gyfer anghenion rheoli perfformiad ac wedi hynny yn paratoi cynlluniau gweithredu ar gyfer sicrhau gwelliannau corfforaethol wrth adolygu perfformiad Staff.
- Cynhelir rhaglen ymsefydlu ar gyfer Aelodau newydd a chynhaliwyd rhaglen ymsefydlu gynhwysfawr newydd ar ôl yr etholiad (o fis Mai 2022) gyda modiwlau e-ddysgu ychwanegol ar gael. Trefnir hyfforddiant parhaus ar gyfer materion penodol. Mae aelodau yn mynychu digwyddiadau, seminarau a chynadleddau amrywiol (gweler uchod).
- Gwneir gweithgarwch hunanasesu craffu bob blwyddyn gan gynnwys arolwg.
- Mae Rhaglen Rheolwyr Ceredigion yn cynnig datblygiad personol gan gynnwys trefniadau llywodraethu a gwybodaeth sefydliadol.
- Anogir a chynorthwyr aelodau i gwblhau Adroddiadau Blyneddol, a gyhoeddir ar wefan y Cyngor.
- Mae Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn mynychu'r Rhwydwaith Cenedlaethol, wedi'i gynnal gan CLILC.
- Mae Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn mynychu Cyfarfodydd Rhwydweithio Cadeiryddion Pwyllgorau Archwilio a Llywodraethu Cymru Gyfan er mwyn datblygu a chymharu'r rôl o fewn Awdurdodau Lleol.
- Mae cynlluniau datblygu staff sy'n gysylltiedig ag arfarniadau wedi'u cryfhau drwy gyflwyno'r modiwl Rheoli Perfformiad yn Ceri.
- Gweithredir polisïau Adnoddau Dynol priodol a sicrhau eu bod yn gweithio'n effeithiol.
- Polisi Gweithle Di-Fwg.
- Polisi Camddefnyddio Alcohol a Chyffuriau.
- Mae'r Cyngor wedi cyflwyno amrediad o adnoddau a dewisiadau er mwyn gwella iechyd a lles Staff.
- Cyflwynwyd Strategaeth Iechyd a Llesiant 2021-2026 er mwyn cynorthwyo'r gwelliant yn iechyd a lles y gweithlu.
- Mae'r Cyngor wedi penodi Swyddog Iechyd a Lles Cyflogaeth er mwyn cydlynu a hyrwyddo iechyd a lles yn y gweithlu.
- Cyflwynwyd pecyn cymorth Gofal yn Gyntaf i gyflogaeth, sy'n cynnig:
  - Gwasanaeth cwnsela;
  - Cyngor ynghylch materion ariannol, cyfreithiol, defnyddwyr, gofal i'r henoed, gofal plant a chyflogaeth.
- Mae'r cymorth arall sydd ar gael i Staff yn cynnwys:
  - Rhaglen Iechyd a Lles Rhyngweithiol Therapi Ymddygiad Gwybyddol;
  - Cynllun gofal llygaid;
  - Cynllun talebau gofal plant;
  - Iechyd Da; a
  - Hyfforddiant ymwybyddiaeth ofalgar ar gyfer Staff a Rheolwyr.
- Mae gwasanaeth cwnsela hefyd ar gael i Aelodau.

F. Rheoli risgiau a pherfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a thrwy reoli arian cyhoeddus yn gadarn:

Rheoli risgiau

- Cymeradwywyd y Strategaeth a'r Polisi Rheoli Risg a'r Fframwaith Rheoli Risg gan y Cabinet ar 24 Medi 2019, a'r diweddaru yn parhau arnynt.

- Ystyrir y Gofrestr Risg Corfforaethol yn ystod holl gyfarfodydd y Grŵp Arweiniol, cyfarfodydd y Swyddogion Arweiniol Corfforaethol ac fel eitem sefydlog yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Mae'r Pwyllgor yn cyfeirio materion i Bwyllgorau Craffu pan fo hynny'n briodol. Mae hyn yn rhoi gwybodaeth barhaus a sicrwydd bod risgiau'n parhau i gael eu rheoli.
- Caiff pob risg eu neilltuo i Swyddog Arweiniol Corfforaethol (Perchennog y Risg).
- Gwneir gwaith Monitro Risgiau prosiectau penodol.
- Mae'r Grŵp Trawsbleidiol ar Drawsnewid ac Effeithlonrwydd yn monitro Risgiau Trawsnewid yn rheolaidd.
- Mae Rheoli Risg yn rhan annatod o weithgarwch cynllunio busnes gweithredol a phennu Strategaethau a Pholisïau.
- Cofnodir holl Risgiau trawsnewid a phrosiectau.
- Mae pob Cynllun yn cynnwys cofnodion Risgiau, gan gynnwys:
  - Y Cynllun Ariannol Tymor Canolig;
  - Cynlluniau Busnes (lefel 1);
  - Cynlluniau Gwasanaeth (lefel 2).
- Caiff trefniadau Rheoli Risg Corfforaethol eu harchwilio'n rheolaidd.
- Mae gweithgarwch rheoli risg wedi'i gynnwys mewn rhaglenni archwilio sefydliad/gwasanaethau unigol.
- Mae 'risgiau' yn sail i raglenni gwaith archwilio'r Archwilwyr Mewnol, fel sy'n ofynnol gan system meddalwedd rheoli archwilio Pentana. Estynnwyd templed adroddiadau'r Cabinet i gynnwys risgiau ac oblygiadau sy'n codi.

Rheoli perfformiad

- Mae rheoli perfformiad corfforaethol yn gysylltiedig â'r Amcanion Llesiant a Gwella, Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 a chynlluniau'r BGC. Mae gan y Cyngor hefyd lawer o ddangosyddion lleol sy'n ei helpu i benderfynu a yw wedi cyflawni'r blaenoriaethau yn ei Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 ai peidio.
- Cymeradwyodd y Cyngor Adroddiad Blynyddol ar yr Hunanasesiad ac Adolygiad Blynyddol o Amcanion Perfformiad a Llesiant 2021-22.
- Casglwyd gwybodaeth feincnodi fel rhan o weithgarwch ailfodelu gwasanaethau.
- Aseidiadau mewnol ac allanol gan:
  - Archwilio Cymru;
  - Estyn;
  - Arolygiaeth Gofal Cymru ('AGGC');
  - Swyddfa'r Comisiynydd Pwerau Ymchwilio ('ICPO');
  - Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth ('ICO').
- Hunanasesiad (Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio) –ymarfer hunanasesu wedi'i drafod ar 28.11.22 ac i'w gynnal yn 2023.
- Mae gwasanaethau unigol yn cynnal gweithgarwch hunanasesu trwy gyfrwng matrices perfformio.
- Mae Archwilio Mewnol yn cynnal hunanasesiad blynyddol ac maent yn cael adolygiad cymheiriaid / asesiad allanol annibynnol bob 5 mlynedd gan PSIAS. Aseu ansawdd yn allanol (EQA) wedi'i gwblhau fis Mai 2022, adroddiad a chynllun gweithredu yn deillio o hwnnw wedi'i gyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio 27.9.22 ynghyd â Hunanasesiad Archwiliad Mewnol Rheolwr Corfforaethol– Archwilio Mewnol.
- Perfformiad costau (gan ddefnyddio mewnbynau ac allbynau).
- Mae Panel Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cyfarfod bob chwarter. Mae pob Swyddog Arweiniol Corfforaethol yn adrodd i'r Panel hwn a chyhoeddir y dyddiadau

ar gyfer adrodd yn yr adroddiad. Mae Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu yn mynychu ar sail yr egwyddor y gallant nodi meysydd y mae gofyn eu cynnwys yn eu Blaenraglenni Gwaith priodol nhw.

- Mae Prif Swyddogion yn darparu cymorth a chynghor i Aelodau. Rhoddir cynghor gan y Prif Swyddog Ariannol a'r Swyddog Monitro hefyd.
- Mae trefniadau craffu mewn grym ac sy'n cynnig cyfleoedd i herio gweithgarwch gwneud penderfyniadau ac adolygu darpariaeth gwasanaethau. Nod y swyddogaeth graffu yw cynnig gwerth ychwanegol i'r agenda gwelliant parhaus yn eu rôl fel "cyfaill beirniadol". Yn ogystal, mae Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu yn cynnig cyfleoedd i wneud gwaith datblygu polisi a gwaith cyn gwneud penderfyniadau, sy'n swyddogaeth craffu, a hyn wedi'i ddatblygu dros y blynyddoedd diwethaf. Nod y Cyngor yw craffu, pan fo modd, cyn y caiff penderfyniadau eu gwneud.
- Rhoddir hyfforddiant i Aelodau ar rôl Craffu a hyfforddiant i Gadeirydd ac Is-Gadeirydd Craffu.
- Bydd Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu'r Cyngor yn gyfrifol am gymryd trosolwg o effeithiolrwydd cyffredinol y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC).
- Gwneir gwaith gyda Swyddfa Cenedlaethau'r Dyfodol er mwyn datblygu Fframwaith Craffu mewn perthynas â DLICD.
- Mae Bwrdd Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cyfarfod bob chwarter, ac estynnir gwahoddiad i Gadeiryddion Pwyllgorau Craffu fynychu.
- Pennir dyddiadau adrodd ar ddechrau pob blwyddyn.
- Atgyfeirir Trawsnewid a Risgiau i gyd-gyfarfodydd a Phaneli Llywodraeth Leol.
- Cyflawnir gwaith monitro ariannol yn rheolaidd ar draws y Cyngor dan drefniant cyfrifyddu datganoledig a chaiff gwaith adrodd ffurfiol ei gyflwyno i'r Cabinet. Caiff gwaith monitro ei gynnwys yn yr adroddiadau rheoli perfformiad chwarterol hefyd.
- Arferion cyfrifyddu – cydymffurfir â Chodau Ymarfer. Caiff Dangosyddion Darbodus eu paratoi ac fe'u hadroddir i'r Cyngor a'u monitro trwy gydol y flwyddyn. Cyflawnir gweithgarwch rheolaidd i fonitro'r gyllideb trwy gydol y flwyddyn. Mae Archwiliwr Mewnol yn adolygu trefniadau rheoli o ran monitro a chasglu incwm hefyd.
- Caiff cynlluniau Busnes/Gwasanaethau eu monitro er mwyn sicrhau y cyflawnir canlyniadau cyflawni.

Rheolaeth fewnol gadarn

- Cymeradwyodd y Cabinet y Strategaeth a'r Polisi Rheoli Risg a'r Fframwaith Rheoli Risg ar 24 Medi 2019.
- Cyflwynir diweddariadau mewn perthynas â Pharhad Busnes ac Argyfyngau Sifil Posibl yn rheolaidd yn unol â'r Gofrestr Risg Corfforaethol, Risg CORP04.
- Mae'r Grŵp Parhad Busnes ac Argyfyngau Sifil Posibl yn cyfarfod bob mis.
- Cynhelir cyfarfodydd rheolaidd o'r Grŵp Rheoli Parhad Busnes a Materion Brys i adolygu Cynlluniau a Threfniadau Parhad Busnes a Materion Brys Meysydd Gwasanaeth a Chorfforaethol, yn ogystal ag argymhellion sy'n codi o ddigwyddiadau yn y gorffennol ac ymarferion i ddangos tystiolaeth o risg, nodi tueddiadau sy'n dod i'r amlwg, a chofnodi unrhyw wersi a ddysgwyd er mwyn ymateb iddynt.
- Asesir risg y Cynllun Archwilio Mewnol blynyddol ac mae'n ystyried nodau ac amcanion y Cyngor, a'i bolisiâu a'i weithdrefnau corfforaethol; i gynnwys adolygiad o'r trefniadau corfforaethol Rheoli Risg, a phrofi'r trefniadau rheoli lliniarol sydd mewn grym ar gyfer sampl o risgiau a nodir yn y Gofrestr Risg Corfforaethol.
- Cymeradwywyd y Strategaeth Archwilio Mewnol a Chynllun Blynyddol 2023-2024 gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 09 Mawrth 2023, ac mae'n parhau i ystyried risgiau ychwanegol a gyflwynir gan y pandemig.

- Gall cynllun archwilio blynyddol yr Archwilydd Mewnol roi sylw i unrhyw weithgarwch angenrheidiol i ail-flaenoriaethu gwaith, gan ganiatáu i'r Archwilydd Mewnol fod yn ymatebol i unrhyw newidiadau o ran risg yn y Cyngor.
- Cyflwynir adroddiadau Cynnydd Archwilio Mewnol Chwarterol rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio at ddibenion monitro (e.e. cyflwynwyd Adroddiad Cynnydd Archwilio Mewnol ar gyfer y cyfnod cyntaf rhwng 1 Gorffennaf 2023 hyd at 30 Medi 2023 i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 24 Ionawr 2024).
- Mae adroddiadau archwilio mewnol a gyflwynir i Reolwyr yn amlygu'r risgiau o beidio gweithredu unrhyw gamau Archwilio Mewnol a argymhellir. Cynhelir archwiliad dilynol o'r cynlluniau gweithredu a gyflwynir. Os bydd y Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol o'r farn nad yw Rheolwr wedi rhoi sylw i unrhyw risgiau sylfaenol, adroddir am hyn i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ac mae gan y Pwyllgor hwn y disgrisiwn i ofyn i'r Rheolwr hwnnw fynychu ac esbonio'r rheswm dros beidio sicrhau cydymffurfiaeth.
- Llunnir crynodeb yn flynyddol o'r gwaith a barn yr archwilwyr ynghylch y sicrwydd a roddir yn yr Adroddiad Archwilio Mewnol Blynyddol ar ddiwedd y flwyddyn. Cymeradwywyd Adroddiad Blynyddol yr Archwilwyr Mewnol ar gyfer 2023/24 gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 19 Mehefin 2024.
- Mae adolygiadau dilynol yr Archwilwyr Mewnol yn monitro rhoi'r camau gweithredu gofynnol ar waith.
- Caiff trefniadau rheoli mewnol, risg a phrosesau llywodraethu eu monitro yn unol â'r Siarter Archwilio Mewnol (cymeradwywyd y fersiwn diwethaf gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 17/01/23) a'r Cynllun a'r Strategaeth Archwilio Mewnol Blynyddol.
- Bydd yr Archwilydd a benodir yn ystyried trefniadau'r Cyngor er mwyn sicrhau darbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei lythyr lle y mae'n nodi bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau ynghylch defnyddio ei adnoddau.
- Mae gwerthuso risg wastad yn ymddangos ar agendâu.
- Cydymffurfir â'r Cod Ymarfer ynghylch Rheoli Risg Twyll a Llygredd ('CIPFA', 2014).
- Mae gan Archwilwyr Mewnol weithdrefnau yn eu lle os darganfyddir twyll.
- Mae Swyddog yn nhîm yr Archwilydd Mewnol yn Dechnegydd Atal Twyll achrededig, ac mae ail swyddog wrthi hefyd yn astudio at y cymhwyster.
- Mae Swyddog yn nhîm yr Archwilydd Mewnol yn meddu ar Dystysgrif CIPFA mewn Arferion Ymchwilio ('CCIP').
- Diweddarwyd a chymeradwywyd 'Strategaeth i Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian)' gan y Cyngor ar 17 Mehefin 2021 (cadarnhawyd y cofnodion ar 23 Medi 2021) ac fe'i hysgrifennwyd mewn perthynas â'r Cod Ymarfer a'i diweddarau i sicrhau y caiff yr holl ofynion eu cynnwys.
- Mae'r Archwilydd Mewnol yn gwneud gwaith atal twyll yn ôl y gofyn (yn ogystal â delio gyda gweithgarwch darganfod twyll fel yr ystyriwyd yn gynharach).
- Mae'r Cyngor yn cydymffurfio â gofynion Menter Twyll Genedlaethol flynyddol Archwilio Cymru, a gydlynir gan yr Archwilydd Mewnol ar hyn o bryd.
- Mae'r Archwilydd Mewnol yn cyflwyno Adroddiad Atal Twyll i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio bob blwyddyn ([Adroddiad Archwilio Mewnol c.pdf \(ceredigion.gov.uk\)](#) 21/06/2023).
- Gwneir gwaith monitro ac ymateb i rybuddion o dwyll (NAFN, rhwydweithiau ehangach, cymheiriaid, ac ati);
- Ceir aelodaeth o rwydweithiau a grwpiau proffesiynol (Tisonline, KHub, ac ati), a chyfranogir yn weithredol atynt;

- Mae'r Archwilydd Mewnol yn cynnig cyngor i wasanaethau ynghylch gweithredu systemau a phrosesau newydd er mwyn sicrhau y caiff trefniadau rheoli mewnol effeithiol eu cynnal;
- Mae Swyddogion enwebedig o'r Cyngor yn gwneud hyfforddiant twyll amrywiol er mwyn cynnal eu gwybodaeth a'u harbenigedd;
- Pan fo hynny'n briodol, cyhoeddir erlyniadau llwyddiannus ar wefan y Cyngor (ac yn y wasg leol).
- Gall cynllun archwilio blynyddol yr Archwilydd Mewnol roi sylw i unrhyw weithgarwch angenrheidiol i ail-flaenoriaethu gwaith, gan ganiatáu i'r Archwilydd Mewnol fod yn ymatebol i unrhyw newidiadau o ran risg yn y Cyngor.
- Mae'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn cynnwys barn flynyddol y Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol ar sicrwydd.
- Pennaeth y swyddogaeth Archwilio Mewnol yw Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol sy'n astudio ar hyn o bryd tuag at gymhwyster Archwilio Mewnol, mae ganddynt brofiad helaeth ym maes llywodraeth leol, ac maent yn cael eu cynorthwyo gan dîm sy'n meddu ar sgiliau a gwybodaeth briodol. Cynhelir gwaith adrodd rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynghylch gweithgarwch Archwilio Mewnol. Ceir gweithgarwch cynllunio busnes a blaenraglen waith gadarn sy'n seiliedig ar risg.
- Mae'r Archwilwyr Mewnol yn gwerthuso ac yn gwella effeithiolrwydd prosesau rheoli risg, rheolaeth a llywodraethu yn unol â PSIAS, a gaiff ei hunanasesu a'i adrodd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio bob blwyddyn, ynghyd ag unrhyw welliannau sy'n ofynnol. Cynhelir adolygiad cymheiriaid bob 5 mlynedd, a'r diweddaraf wedi'i gwblhau ym mis Mai 2022. Cyflwynwyd yr adroddiad a'r cynllun gweithredu dilynol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 27 Medi 2022.
- Mae'r Archwilwyr Mewnol yn cynnig sicrwydd unigol i Reolwyr ar ôl pob adolygiad archwilio – yna, defnyddir y rhain i gynnig lefel gorfforaethol gyffredinol o sicrwydd bob blwyddyn, sy'n cyfrannu i'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.
- Gweithredwyd proses i ailstrwythuro Archwilio Mewnol ym mis Mai 2019, a chynhaliwyd un arall ym mis Tachwedd 2020. Mae'r gwasanaeth wedi bod yn manteisio ar adnoddau llawn er 1 Rhagfyr 2020.
- Mae dau aelod o'r tîm yn astudio am gymhwyster hyfforddiant proffesiynol Sefydliad yr Archwilwyr Mewnol ar hyn o bryd.
- Hunanasesiad y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio – ymarfer hunanasesu ar y gweill.
- Ceir cyfarfodydd rheolaidd rhwng y Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol a Chadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.
- Cynhelir cyfarfodydd yn ôl yr angen rhwng y Swyddog Monitro a Chadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.
- Cynhelir cyfarfodydd rheolaidd rhwng y Swyddog Monitro a'r Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol.
- Ceir cyfarfodydd rheolaidd rhwng y Swyddog Monitro, y Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol ac Archwilio Cymru pan fo angen.
- Trefnir cyfarfodydd rheolaidd rhwng Aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r rheolydd allanol Archwilio Cymru (gyda Swyddogion a hebddynt).

Rheoli data

- Cymeradwywyd y Strategaeth TGCh a Digidol ar gyfer 2018-2022.
- Mae'r holl bolisiâu wedi cael eu diweddarau (cymeradwywyd pob un ym mis Chwefror 2019) gan gynnwys:
  - Polisi Diogelu Data a GDPR;

- Polisi Diogelwch Gwybodaeth; a
  - Pholisi Rheoli Cofnodion.
  - Rhaid i'r holl Staff gwblhau modiwl hyfforddiant e-ddysgu gorfodol ynghylch Diogelwch Gwybodaeth.
  - Rhaid i'r holl Staff gwblhau modiwl hyfforddiant e-ddysgu gorfodol ynghylch Diogelu Data.
  - Mae Swyddog Diogelu Data dynodedig.
  - Y Swyddog Arweiniol Corfforaethol–Cyswllt Cwsmeriaid yw'r Uwch-berchennog Risg Gwybodaeth ('SIRO') ac mae wedi mynychu hyfforddiant priodol ar gyfer y rôl honno.
  - Nodir y Swyddogion cyfrifol canlynol:
    - Swyddog Diogelwch TG ('ITSO'); a
    - Swyddog Rheoli Cofnodion a Gwybodaeth ('IRMO')
  - Yn ogystal, mae'r grwpiau/pwyllgorau canlynol yn ystyried diogelwch gwybodaeth:
    - Grŵp Diogelu Data Corfforaethol;
    - Cyfarfod Parhad Busnes ac Argyfyngau.
  - Asesiadau allanol i gynnwys cydymffurfio â'r Cod Ymddygiad.
  - Archwiliadau Mewnol rheolaidd ar ofynion cofrestru diogelu data.
  - Mae gweithdrefnau yn dilyn archwiliad Archwilio Cymru wedi'u rhoi ar waith.
  - Mae swyddogion yn ystyried cyflwyno hysbysiadau preifatrwydd mewn perthynas â cheisiadau i'r holl Aelodau, gan gynnwys y Pwyllgor Rheoli Datblygu.
  - Mae hyfforddiant wedi'i drefnu ar gyfer Aelodau ar eu rhwymedigaethau o dan y GDPR fel rhan o'r hyfforddiant newydd i Aelodau ac mae adran ar y ddeddfwriaeth honno bellach wedi'i chynnwys yn y protocol ar gyfer Aelodau wrth gynllunio.
  - Llofnododd Cyngor Sir Ceredigion Gytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru ('WASPI'), felly mae'n defnyddio fframwaith WASPI ar gyfer Cytundebau Rhannu Gwybodaeth.
- ***Mae'r cytundeb yn gasgliad cyffredin o egwyddorion a safonau y bydd sefydliadau partner yn rhannu gwybodaeth bersonol drwyddynt. Bydd sefydliadau sy'n mabwysiadu'r Cytundeb yn dangos eu hymrwymiad wrth fodloni'r amodau, y rhwymedigaethau a'r gofynion cytunedig o fewn y fframwaith.
- Yn rhan fwyaf yr achosion, anfonir cytundebau ymlaen i'r Swyddog Diogelu Data.
  - Ceir cofrestr gyhoeddus ar wefan WASPI hefyd.
  - Asesiadau allanol rheolaidd e.e. cydymffurfio â'r Cod Ymddygiad.
  - Tystiolaeth a monitro perfformiad mewnol.
  - Caiff data ei groes-gyfateb ar draws y gwahanol wasanaethau.
  - Caiff gwerthoedd Dangosyddion Perfformiad eu dilysu gyda chymorth tystiolaeth.
  - Amserlen Gadw – bellach wedi'i chyhoeddi ar y fewnwyd.

Rheolaeth ariannol gyhoeddus gref

- Sefydlwyd y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig ('SATC') gyfredol yn ystod blwyddyn 2013-14 ac fe'i diweddarwyd yn llwyr a'i chymeradwyo gan y Cyngor ar 24 Chwefror 2016. Mae'r SATC gyfredol ar gyfer y cyfnod 2018/2019 ymlaen ond mae bellach wedi cael ei diwygio i adlewyrchu setliad refeniw amodol 2021/2022 a'i diweddarau i:
  - Adlewyrchu effaith Covid-19
  - Adlewyrchu 'Rhoi Hwb i Economi Ceredigion – Strategaeth ar gyfer Gweithredu 2020-35'
  - Diwygio'r cynllun arbedion trawsnewid
  - Rhagweld pwysau o ran y costau yn y dyfodol

- Adlewyrchu newidiadau data, rheoliadau, cynlluniau, polisiâu a strategaethau ac fe'i cyflwynir i'r Cabinet i'w chymeradwyo ar 23.2.2021, gyda'r nod o gyflwyno'r gymeradwyaeth i'r Cyngor ar 5.2.2021.
- Mae bellach yn cynnwys fframwaith polisi er mwyn pennu cyllidebau bob blwyddyn, yn ogystal â chynllun tair blynedd. Mae'r SATC yn cynnwys risg corfforaethol a gaiff ei ddiweddarau o leiaf dair gwaith y flwyddyn. Yn ogystal, mae'r gweithgarwch blynyddol er mwyn pennu'r gyllideb yn cynnwys asesiad risg. Mae'r Cyngor yn ymateb i'r cynnig yn Adroddiad Gwella Blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru (Archwilio Cymru bellach) 2016, gan ystyried yr adroddiad yng ngoleuni SATC trwy sicrhau bod trefniadau rheolaeth ariannol y Cyngor yn ddigon cadarn i fodloni'r sialensiau sylweddol a fydd yn codi yn y dyfodol.
- Datblygwyd Cynllun Strategol ac mae wedi gwella'r rhaglen waith sy'n angenrheidiol er mwyn ystyried blaenoriaethau gwasanaeth wrth roi sylw i gyfyngiadau ariannol.
- Pennir amserlen/cynllun prosiect cyllideb flynyddol er mwyn sicrhau y caiff cyllideb gytbwys ei chymeradwyo o fewn y cyfnod statudol yn unol â fframwaith cyllideb y Cyngor.
- Cyflwynir adroddiadau cyllideb rheolaidd i'r Cabinet a'r Grŵp Arweiniol trwy gydol y flwyddyn a chaiff cyllidebau gweithredol eu monitro bob mis.
- Mae gweithgarwch monitro'r gyllideb yn digwydd yn gyson trwy gydol y flwyddyn, o fewn gwasanaethau, i'r Cabinet ac i weithgorau Swyddogion sy'n Aelodau e.e. Grŵp Datblygu a CMG ac arbedion y rhaglen drawsnewid i'r Grŵp Trawsbleidiol Ymgynghorol am Drawsnewid ac Effeithlonrwydd.
- Cynhelir cyfarfodydd chwarterol o'r Panel Gweithredol yn ôl y gofyn gyda Swyddogion Arweiniol Corfforaethol, ynghyd ag Arweinydd y Cyngor, y Prif Weithredwr, y Swyddog Arweiniol Corfforaethol dros Gyllid a'r Aelod Cabinet sydd â chyfrifoldeb dros Gyllid.

G. Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio i sicrhau atebolrwydd effeithiol:

Gweithredu arferion da o ran tryloywder

- Gwefan y Cyngor.
- Darlledir cyfarfodydd y Cyngor a'r Cabinet.
- Templedi safonol ar gyfer y Cabinet, Craffu a'r Cyngor.
- Cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg.
- Defnyddio Modern.Gov er mwyn cyhoeddi agendâu a Gwybodaeth am Gynghorwyr.
- Mae manylion cyswllt Cynghorwyr, eu cofnodion presenoldeb, eu haelodaeth o Bwyllgorau a'r Datganiadau Datgelu Buddiannau ar gael ar wefan y Cyngor.
- Mae adroddiadau blynyddol Cynghorwyr ar gael ar wefan y Cyngor.
- Mae Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Chraffu ar gael ar wefan y Cyngor.
- Mae Adroddiad Blynyddol y Gwasanaethau Democrataidd ar gael ar wefan y Cyngor.
- Yn unol â gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021, mae offer wedi'i osod yn Siambr y Cyngor i alluogi cynnal cyfarfodydd hybrid. Mae'r Cyngor yn cynnig ffyrdd amgen i ddinasyddion droi at wybodaeth os nad ydynt yn gallu manteisio ar wasanaethau digidol. Gallant ffonio Canolfan Gyswllt y Cyngor neu ymweld â'i Lyfrgelloedd lle gall y cyhoedd droi at gyfrifiaduron sydd ar gael neu wasanaeth Wi-Fi 4G am ddim, sy'n caniatáu i unrhyw un ddefnyddio eu dyfais eu hunain.

Gweithredu arferion da mewn adroddiadau

- Cyhoeddir Adroddiad Blynyddol ar yr Hunanasesiad ac Amcanion Gwella a Llesiant y Cyngor Sir ar wefan Cyngor Sir Ceredigion er mwyn hysbysu dinasyddion Ceredigion o'r gweithgareddau a'r camau y mae'r Cyngor yn eu cymryd er mwyn cefnogi ei Amcanion Gwella a Llesiant. Mae hyn yn rhan o hunanasesiad y Cyngor hefyd. Mae cynllun cryno ar gael hefyd mewn swyddfeydd cyhoeddus ar gyfer ein dinasyddion.
- Cyhoeddir datganiadau ariannol blynyddol ar wefan y Cyngor.
- Mae Datganiad Llywodraethu Blynyddol y Cyngor yn dangos tystiolaeth o'r ffordd y mae'n cydymffurfio â saith Egwyddor graidd y Fframwaith Llywodraethu a'r is-egwyddorion sydd yn y Fframwaith ac yn y Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol, gan gynnwys sut y mae'n gweithredu trefniadau cywir er mwyn llywodraethu ei faterion, yn hwyluso gweithrediad effeithiol ei swyddogaethau ac yn gwneud trefniadau ar gyfer rheoli risg (datblygwyd y Fframwaith Llywodraethu yn 2010 ac fe'i diwygiwyd yn unol â Fframwaith *Delivering Good Governance in Local Government* CIFA/SOLACE 2016). Mae'n cydymffurfio hefyd â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- Cynhaliwyd asesiad o'r fframwaith ar gyfer llywodraethu corfforaethol er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth. Penderfyniad i'w wneud gan y Cyngor ynghylch cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ai peidio, ynghyd â'r Datganiad Cyfrifon.
- Rhannwyd y Datganiad Llywodraethu Blynyddol gyda chyfrifon, gan ei adolygu a'i ddiweddarau gydag Aelodau a Swyddogion gan gynnig proses ymgysylltu ehangach.
- Mae Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol y Cyngor yn dangos bod y trefniadau llywodraethu corfforaethol angenrheidiol mewn grym ganddo er mwyn sicrhau perfformiad effeithiol. Mae'r Cod Llywodraethu Lleol yn ddatganiad cyhoeddus sy'n nodi'r ffordd y bydd y Cyngor yn cyflawni'r ymrwymiad hwnnw.
- Mae goblygiadau ariannol yn ofyniad er mwyn eu cynnwys yn holl adroddiadau Cyfarfodydd y Cabinet. Diweddarwyd Rheoliadau Ariannol a'r Rheolau Gweithdrefn Ariannol (Dogfen F y Cyfansoddiad), a'r Rheolau Gweithdrefn Contract (Dogfen G y Cyfansoddiad).
- Arferion cyfrifyddu – cydymffurfir â Chodau Ymarfer, caiff Dangosyddion Darbodus eu paratoi a'u hadrodd i'r Cyngor a'u monitro trwy gydol y flwyddyn. Cynhelir gweithgarwch rheolaidd er mwyn monitro'r gyllideb trwy gydol y flwyddyn. Yn ogystal, mae'r Archwilydd Mewnol yn adolygu trefniadau rheoli ynghylch casglu a monitro incwm.

Sicrwydd ac atebolrwydd effeithiol

- Mae perthynas waith dda yn bodoli gyda Llywodraeth Cymru a rheolyddion allanol, gan gynnwys Archwilio Cymru, Estyn, Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC), yr Awdurdod Gwasanaethau Ariannol ('FSA') a'r Asiantaeth Safonau Bwyd fel rheolyddion allweddol.
- Cofnodir Protocol Archwilio Cymru ac mae gweithdrefnau mewn grym er mwyn sicrhau y rhoddir sylw i'r holl 'Ffurflenni Ymateb Rheolwyr' o bob adroddiad Archwilio Cymru, a bod ymatebion Gwasanaeth yn cael eu cyflwyno i'r Grŵp Arweiniol, y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ac Archwilio Cymru.
- O ran monitro cynnydd camau gweithredu/argymhellion, y Swyddog Llywodraethu yw pwynt cyswllt Archwilio Cymru ar gyfer Ffurflenni Ymateb Rheolwyr ('MRFs') a materion llywodraethu/ORFs sy'n ymwneud â llywodraethu parhaus. Disgrifir y system hon mewn Protocol, a gymeradwywyd gan y Grŵp Arweiniol ac a gyflwynwyd

i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, a chyflwynwyd fersiwn wedi'i ddiweddarau (er mwyn adlewyrchu'r ffaith bod y Swyddog Gwella a Pherfformiad Corfforaethol yn eu swydd) i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ystod ei gyfarfod ar 9.9.2021.

- Cynhelir cyfarfodydd misol hefyd rhwng Swyddogion Perfformio ac Archwilio Cymru a gellir eu trefnu â swyddogion eraill os oes angen. Ceir deialog reolaidd gyda chynrychiolwyr o Archwilio Cymru.
- Rhoddir sylw i argymhellion gan Archwilio Cymru yn y trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol.
- Cyflwynir holl adroddiadau Archwilio Cymru i'r grŵp Arweiniol a'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, sy'n monitro rhoi'r camau gweithredu cywiro gofynnol ar waith.
- Mae proses er mwyn monitro cynnydd Camau Gweithredu wedi'i datblygu.
- Mae'r Prif Archwilydd Mewnol (CMIA) wrthi ar hyn o bryd yn astudio er mwyn sicrhau cymhwyster Sefydliad Archwilwyr Mewnol (IIA) ac mae ganddynt brofiad helaeth ym maes llywodraeth leol, ac wedi'u cefnogi gan dîm sy'n meddu ar sgiliau a gwybodaeth briodol.
- Mae'r Rheolwr Archwilio wrthi'n gwneud cymhwyster Sefydliad Archwilwyr Mewnol (IIA).
- Mae dau archwilydd yn datblygu sgiliau archwilio TGCh.
- Mae Swyddogion Archwilio Mewnol yn astudio am gymwysterau archwilio er mwyn gwella eu gwybodaeth, eu sgiliau a'u cymhwysedd.
- Gweithredwyd proses i ailstrwythuro Archwilio Mewnol ym mis Mai 2019, a chynhaliwyd rhai eraill ym mis Tachwedd 2020 ac ym mis Ebrill 2022. Mae'r gwasanaeth wedi bod yn manteisio ar adnoddau llawn er 1 Mehefin 2022.
- Mae CMIA newydd wedi bod yn y swydd o 1 Ionawr 2022, ac mae ganddynt brofiad sylweddol ym maes Archwilio Mewnol, ac fe'u cefnogir gan Reolwr Archwilio gwybodus a medrus.
- Mae gan rôl CMIA fynediad rhydd a dilyffethair i Gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ac mae'r ddau yn cyfarfod yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn.
- Mae gweithgarwch cynllunio busnes a blaenraglen waith gadarn sy'n seiliedig ar risg yn eu lle.
- Adroddir yn rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynghylch gweithgarwch Archwilio Mewnol, h.y. Adroddiadau Cynnydd Archwilio Mewnol chwarterol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio er mwyn monitro perfformiad cynnydd a gwella, a rhoddir crynodeb o'r gwaith a'r farn archwilio ynghylch sicrwydd mewn Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol bob blwyddyn ar ddiwedd y flwyddyn. Cynhelir adolygiadau dilynol er mwyn monitro camau gweithredu cywirol.
- Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn adolygu ac yn cymeradwyo'r Siarter Archwilio Mewnol yn rheolaidd (cymeradwywyd y fersiwn diwethaf gan y Pwyllgor Archwilio ar 17/01/2023).
- Mae CMIA yn cynnig barn wrthrychol flynyddol am sicrwydd ynghylch prosesau rheoli risg, rheoli a llywodraethu y Cyngor, ar sail y sicrwydd unigol a roddir i Reolwyr ar ôl pob adolygiad archwilio, ac mae hyn yn cyfrannu i'r [Datganiad Llywodraethu Blynyddol](#).
- Adroddir am y cydymffurfio â PSIAS bob blwyddyn i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a chynllun gwella yn dilyn hyn. Cynhelir gweithgarwch adolygu asesu gan gymheiriaid bob pum mlynedd (cynhaliwyd yr adolygiad diweddaraf ym mis Mai 2022 gan Gyngor Sir Ynys Môn, cyflwynwyd yr adroddiad a'r cynllun gwella dilynol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 27 Medi 2022).
- Cenhadaeth Archwilio Mewnol yw gwella a diogelu gwerth sefydliadol trwy gynnig sicrwydd, cyngor a barn wrthrychol ac sy'n seiliedig ar risg. Nodir manylion hyn yn y

Siarter Archwilio fewnol, sy'n nodi hawl mynediad Archwilio Mewnol hefyd (yn unol â Rheoliadau Ariannol/Cyfansoddiad y Cyngor).

- Pennir cytundebau Atebolrwydd a Phartneriaeth mewn prosiectau ar y cyd.

4 Barn am lefel y sicrwydd y gall y trefniadau llywodraethu ei rhoi

Mae'r Rheolwr Corfforaethol-Archwilio Mewnol (CMIA) yn paratoi Adroddiad Archwilio Mewnol Blynyddol ar ddiwedd y flwyddyn, a gyflwynir fel rheol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ei gyfarfod ym mis Mehefin. Mae'r adroddiad yn amlinellu canlyniadau unigol a chyfunol yr adolygiadau archwilio a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn, ac mae'n rhoi'r farn archwilio gyffredinol am sicrwydd yn seiliedig ar y gwaith archwilio hwnnw. Mae'r sicrwydd a roddir hefyd yn rhoi sylw i gynnydd o ran gweithredu gwelliannau, ystyriaeth o'r gofrestr risgiau, a'r sicrwydd a roddir mewn adroddiadau a gyhoeddwyd gan reoleiddwyr allanol. Yn yr adroddiad ceir manylion ynghylch cwrpas y gwaith archwilio, a'r angen i ail-flaenoriaethu'n gyson er mwyn sicrhau bod gwaith digonol yn cael ei gyflawni ar gyfer rhoi sicrwydd.

Mae'r Adroddiad Blynyddol ar ddiwedd y flwyddyn yn cynnwys canlyniadau hunanasesiad blynyddol y gwasanaeth archwilio mewnol, sy'n seiliedig ar dempled Nodyn Cymhwys CIPFA i Lywodraeth Leol. Roedd y templed yn destun adolygiad allanol gan gymheiriaid ym mis [Enter date], a'r bwriad yw ailadrodd asesiad allanol bob pum mlynedd fel sy'n ofynnol gan Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS). Mae'r cynlluniau gwella sy'n deillio o'r asesuadau hyn yn cael eu cynnwys yn yr Adroddiadau Cynnydd chwarterol a gyflwynir i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, a chânt eu hadolygu'n flynyddol yn yr Adroddiad Archwilio Mewnol Blynyddol.

Mae'r Cynlluniau Gwella yn nodi'r gwelliannau a wnaed ac y bwriedir eu gwneud yn sgil yr argymhellion sy'n codi o'r asesuadau, ynghyd â chanlyniadau Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwella'r gwasanaeth yn unol â gofynion PSIAS, er mwyn sicrhau bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn medru monitro cynnydd y gwasanaeth.

Lluniwyd Adroddiad am gynnydd Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2023-2024 a Chynllun Gweithredu'r Flwyddyn Gyfredol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 24ed Ionawr ac 14eg Mawrth 2024.

Mae Adroddiad Cynnydd Archwilio Mewnol 1/4/2023-30/6/2023 (a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 27/09/2023 a'r cyfnodau dilynol i'w disgwyl ar , 24/01/2024, 14/03/2024 a 19/06/2024) yn cynnwys y camau gweithredu a gymerwyd hyd yma er mwyn cyflawni'r gwelliannau arfaethedig a nodwyd.

Mae strwythur staffio'r gwasanaeth Archwilio Mewnol wedi bod yn gyflawn yn ystod y flwyddyn 2023-2024.

Ar 09 Mawrth 2023, cyflwynodd y CMIA y Strategaeth a'r Cynllun Archwilio Mewnol ar gyfer 2023/24 i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Diben hwn yw sicrhau bod gwaith yn cael ei gyflawni ar lefel ddigon eang i ategu'r farn flynyddol am effeithiolrwydd y systemau llywodraethu, gwaith rheoli risgiau, a rheolaeth fewnol ar draws y Cyngor.

Roedd y Strategaeth a'r Cynllun Archwilio Mewnol ar gyfer 2023/24 yn crynhoi'r meysydd gwaith yr oedd yr Adran Archwilio Mewnol yn bwriadu canolbwyntio arnynt yn ystod y flwyddyn.

Mae gwaith archwilio mewnol wedi'i asesu yn barhaus ac mae anghenion a blaenoriaethau cyfnewidiol y Cyngor wedi cael eu hystyried yn rheolaidd. Yn ychwanegol i'r gwaith adweithiol hwn, rhoddir sicrwydd ar gyfer 2023/24 ar adolygiadau a gynllunnir ac sy'n parhau neu'n cael eu cynnal yn ystod y flwyddyn er mwyn asesu lefel flynyddol y sicrwydd ar gyfer y Cyngor. Mae'r holl gamau gweithredu a gymerwyd wedi bod yn gyson â'r nodyn cyfarwyddyd a gyhoeddwyd gan y Bwrdd Cynghori ar Safonau Archwilio Mewnol. At hynny, mae rhagor o adnoddau wedi'u neilltuo i ddatblygu'r system mapio sicrwydd er mwyn ategu ymhellach y sicrwydd a roddir ar ddiwedd y flwyddyn.

Mae gan y Cyngor, er enghraifft, rwymedigaeth daer i ddyfarnu grantiau amrywiol i fusnesau cymwys yn y Sir, ac oherwydd hawliadau twyllodrus posibl, mae Archwilio Mewnol wedi parhau i adolygu sampl o geisiadau cyn talu (mae'n haws stopio taliadau nag adfer yr arian wedi hynny), gan ychwanegu gwerth i weithrediadau'r Cyngor o ganlyniad i amgylchiadau sy'n newid, fel y'i cefnogir gan nodiadau arweiniad y Bwrdd Cynghori Safonau Archwilio Mewnol.

Daeth y CMIA i'r casgliad yn ei Hadroddiad Blynyddol 2023/24 a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 19 Mehefin 2024 bod gan y Cyngor fframwaith boddhaol o lywodraethu, rheoli risg a rheolaethau mewnol ar waith i reoli cyflawni amcanion y sefydliad yn ystod y flwyddyn, yn seiliedig ar:

- nifer, cwmpas a'r sicrwydd a gafwyd o'r adolygiadau mewnol ac allanol a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn hyd at 31 Mawrth 2024,
- a'r ffaith bod y rheolwyr wedi derbyn y camau a gymerwyd (pan fo modd).

Fodd bynnag, oherwydd effaith barhaus y pandemig, dylid nodi na chafodd unrhyw ysgolion eu hadolygu yn ystod y flwyddyn. Fodd bynnag, cynhaliwyd archwiliadau penodol wrth archwilio'r Grant Gwella Addysg a'r grant Datblygu Disgyblion (PDG).

Bydd y Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn destun adolygiad gan Archwilio Cymru er mwyn sicrhau ei fod yn gyson â'r wybodaeth sydd ganddo ac â deddfwriaeth. Yn ogystal, mae'r Adran Archwilio Mewnol yn cynnal adolygiad annibynnol blynyddol o'r Fframwaith Llywodraethu Blynyddol ac o'r dull sgorio a'r dystiolaeth, fel y nodir ym Mhwynt 2 uchod.

Swyddog Arweiniol Corfforaethol–Cyswllt Cwsmeriaid y Cyngor yw Uwch-berchennog Risg Gwybodaeth yr awdurdod, ac mae'n gyfrifol hefyd am Ddiogelu Data a Diogelwch TGCh.

Yn draddodiadol, roedd Fforwm SIRO yn cynnwys arbenigwyr am faterion: e.e. Cyfleusterau, Diogelu Data, Diogelwch TG, Pennaeth TG, Cyfreithiol, AD a rhywfaint o gynrychiolaeth adrannol. Mae hwn yn cyfarfod bob chwarter i drafod materion sy'n ymwneud â risg gwybodaeth a rheoli gwybodaeth.

Mae rolau allweddol a threfniadau craffu presennol y Tîm Asedau Gwybodaeth fel a ganlyn:

- Swyddog Diogelwch TG ('ITSO') sy'n cynghori ynghylch diogelwch data, a chynghorwyr ac ymgynghorwyr allanol yn cael eu defnyddio o bryd i'w gilydd i roi prawf ar drefniadau diogelwch yr Awdurdod a chynghori yn eu cylch;
- Swyddog Rheoli Gwybodaeth a Chofnodion ('IRMO') sy'n cynghori ynghylch cydymffurfio â'r gyfraith ac sy'n sicrhau bod polisiau a gweithdrefnau ar waith ac y glynir wrthynt;
- Mae'r Grŵp Corfforaethol Diogelu Data (a elwir yn fewnol yn gyfarfod Grŵp Corfforaethol Diogelu Data / Rhyddid Gwybodaeth / Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol) yn cwrdd bob chwarter, a chaiff ei gadeirio gan y Pennaeth Polisi Gwasanaeth (Dirprwy Pennaeth TGCh a Gwasanaethau Cwsmeriaid);
- Cyflwynir Adroddiadau Blynyddol yn ôl yr angen i Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'r Cyngor.

Yn ogystal:

- Y Swyddog Diogelwch TG ('ITSO') yw Is-gadeirydd Fforwm Diogelwch Sector Cyhoeddus Cenedlaethol Cymru (WARP Cymru) sy'n cwrdd bob chwarter.
- Y Swyddog Rheoli Gwybodaeth a Chofnodion ('IRMO') yw Cadeirydd Cymdeithas Rheoli Gwybodaeth a Chofnodion Cymru ac mae'n trefnu digwyddiadau ar draws Cymru.
- Mae'r IRMO yn aelod o Banel Sicrhau Ansawdd Cytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru ar gyfer Canolbarth a Gorllewin Cymru.

Yn dilyn yr adolygiad o'r Fframwaith Llywodraethu, bernir bod y trefniadau llywodraethu cyffredinol yn dda ar y sail bod mwyafrif y sgorau a roddwyd yn 4/5.

5 Y materion a nodwyd ar gyfer y llynedd (2023-2024)

Mae'r tabl canlynol yn cofnodi'r camau gweithredu a gymerwyd yn ystod 2023-24 i ddatrys y materion a nodwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2022-2023, y Swyddog Arweiniol sy'n gyfrifol am oruchwylio'r cam gweithredu a'r dyddiad cwblhau disgwyliedig. Mae gan y Swyddog Arweiniol gyfrifoldeb i sicrhau bod y cam gweithredu'n cael ei nodi mewn manylder, yn cael ei fonitro a'i ddiweddarau yn eu Cynllun Busnes Gwasanaeth personol. :

Sylwer: bydd unrhyw gamau gweithredu nad ydynt wedi'u cwblhau'n llawn erbyn y dyddiad cwblhau yn cael eu cario ymlaen i Gynllun Gweithredu 2024-2025.

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
A1.1 Sicrhau bod yr Aelodau a'r Swyddogion yn ymddwyn gydag uniondeb ac yn arwain diwylliant lle maent yn gweithredu'n amlwg ac yn gyson er budd y cyhoedd, gan warchod enw da'r sefydliad drwy wneud hynny	<p>Y Swyddog Monitro i barhau i gynghori Aelodau ymhellach am y Cod Ymddygiad.</p> <p>Y Swyddog Monitro barhau i roi cyngor i Brif Swyddogion am yr angen i ddatgelu:</p> <ul style="list-style-type: none"> cysylltiadau personol agos gyda Swyddogion neu Aelodau eraill, Adolygiad parhaus o ddatganiadau busnes Prif Swyddogion <p>Adolygu Aelodau sy'n dal cyfarwyddion, ymddiriedolaethau neu aelodaeth.</p> <p>Swyddog Monitro i ystyried adborth aelodau a gwerth ychwanegol aelodaeth o gyrff allanol.</p>	<p>Canlyniad: ymgorffori ymddygiad uniondeb ymhellach</p> <p>Cynnydd: Cod Ymddygiad ar gyfer Swyddogion wedi'i ddiwygio a'i gymeradwyo. Cyngor gan y Swyddog Monitro yn parhau</p> <p>Heb gwblhau</p>	Elin Prysor/Lowri Edwards	Mawrth 2024

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
	<p>Cod Ymddygiad a adolygwyd ar gyfer Swyddogion i'w gyhoeddi unwaith y bydd yn cael ei gymeradwyo.</p> <p>Swyddogion i gwblhau modiwl e-Ddysgu Moeseg/Twyll Gorfodol ar ôl ei gwblhau a'i gymeradwyo.</p> <p>Sefydlu camau/dogfennau llywodraethu ar gyfer Rheoli Cynlluniau/Datblygiadau, darparu hyfforddiant ac adolygu cynnydd yn ystod 2023-2024</p> <p>Ar hyn o bryd mae trafodaethau'n cael eu cynnal gydag Archwilio Cymru i gefnogi Adolygiad Dilydol y Gwasanaeth Cynllunio. Bydd unrhyw argymhellion yn cael eu hateb.</p>	<p>Modiwl e-Ddysgu gorfodol Twyll a Moeseg wedi'i gwblhau. Bydd yn cael ei lansio ar 12/12/2023 i holl weithwyr y Cyngor ei gwblhau</p> <p>Yn parhau Grŵp Gorchwyl a Gorffen wedi'i sefydlu.</p>		
<p>A1.2 Sicrhau bod Aelodau'n cymryd yr awenau wrth sefydlu egwyddorion neu werthoedd gweithredu safonol penodol ar gyfer y Sefydliad a'i Staff a'u bod</p>	<p>Camau gweithredu/dogfennau llywodraethu'r Pwyllgor Cynllunio/Rheoli Datblygu wedi'u sefydlu, hyfforddiant i'w roi a chynnydd i'w adolygu yn ystod 2023-2024.</p> <p>Ar hyn o bryd mae trafodaethau'n cael eu cynnal gydag Archwilio Cymru i</p>	<p>Canlyniad: Ymgorffori egwyddorion a gwerthoedd gweithredu safonol ymhellach, gan gynnwys eu cyfathrebu yn well.</p>	<p>Elin Prysor/Lowri Edwards</p>	<p>Mawrth 2024</p>

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
<p>yn cael eu cyfathrebu a'u deall. Dylai'r rhain adeiladu ar Saith Egwyddor Bywyd Cyhoeddus (Egwyddorion Nolan)</p>	<p>gefnogi eu Hadolygiad Dilynol o'r Gwasanaeth Cynllunio. Bydd unrhyw argymhellion yn cael eu hateb.</p>	<p>Cynnydd: yn parhau. Grŵp Gorchwyl a Gorffen wedi'i sefydlu.</p>		
<p>A1.4 Arddangos, mynegi ac ymgorffori'r egwyddorion neu'r gwerthoedd gweithredu safonol drwy bolisïau a phrosesau priodol a adolygir yn rheolaidd i sicrhau eu bod yn gweithredu'n effeithiol</p>	<p>Penderfyniad dirprwyedig Cofrestr Penderfyniadau i'w chyhoeddi - ar y gweill. Parhau i fonitro cwblhau modiwl e-ddysgu gorfodol Chwythu'r Chwiban.</p> <p>Mae polisi chwythu'r chwiban wedi cael ei adolygu ac mae'n aros am gymeradwyaeth gan Bwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu a'r Cabinet.</p> <p>Cyflwyno ffurflenni Cod Ymddygiad a Datganiad Buddiant Personol Diwygiedig i'r Pwyllgor Craffu</p> <p>Adroddiad ar weithgarwch chwythu'r chwiban generig i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu.</p>	<p>Canlyniad: Ymgorffori ymhellach egwyddorion gweithredu safonol a chyfathrebu drwy gyhoeddi dogfennau.</p> <p>Cynnydd: Drafft wedi'i baratoi. Angen ymarfer cysondeb</p> <p>Wedi'i gymeradwyo gan y Pwyllgor Craffu ar XX</p> <p>Wedi'i gymeradwyo gan Graffu ar Adnoddau Corfforaethol ar XX a Chabinet ar XX</p> <p>Disgwylir i'w gwblhau ym mis Mawrth 2024</p>	<p>Elin Prysor/Katy Sinnett-Jones</p>	<p>Mawrth 2024</p>

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
A3.1 Sicrhau bod aelodau a Staff yn dangos ymrwymiad cadarn i'r gyfraith, yn ogystal â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau perthnasol	Hysbysiadau preifatrwydd ar gyfer cynghorwyr sy'n cael eu datblygu ac i'w darparu gan y Swyddog Diogelu Data.	Canlyniad: Dangos ymrwymiad cryf i reolaeth y gyfraith a chydymffurfio â deddfau a rheoliadau perthnasol Cynnydd: wedi cwblhau Mae templed o hysbysiad preifatrwydd wedi'i greu a'i ddarparu a'i drafod gyda chynghorwyr fel rhan o'u Data DPO hyfforddi Swyddog Diogelu.	Elin Prysor/Lowri Edwards	Mawrth 2024
A3.2 Creu'r amodau i sicrhau bod y Swyddogion statudol, deiliaid swyddi allweddol eraill ac aelodau yn gallu cyflawni eu cyfrifoldebau yn unol â gofynion deddfwriaethol a rheoleiddiol.	CMIA i gwblhau cymhwyster proffesiynol	Canlyniad: Sicrhau bod deiliaid swyddi allweddol yn gallu cyflawni eu cyfrifoldebau yn unol â gofynion deddfwriaethol a rheoleiddiol. Cynnydd: Tystysgrif Archwilio Mewnol (CIA) wedi'i gwblhau ym mis Tachwedd 2023	Elin Prysor/Alex Jenkins	Mawrth 2024
B1.1 Sicrhau bod diwylliant agored ar waith, drwy ddangos, cofnodi a mynegi ymrwymiad y sefydliad i fod yn agored	Cwblhau adolygiad o Gynllun Cyhoeddi'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth, sydd ar y gweill.	Canlyniad: Dangos ymrwymiad i fod yn agored. Cynnydd:	Alun Williams /Marie-Neige Hadfield	Mawrth 2024

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
<p>B3.1 Sefydlu polisi clir ar y math o faterion y bydd y sefydliad yn ymgynghori'n ystyrllon â dinasyddion unigol, defnyddwyr gwasanaethau a rhanddeiliaid eraill yn eu cylch, neu'n eu cynnwys ynddynt, i sicrhau bod gwasanaeth (neu ddarpariaeth arall) yn cyfrannu at gyflawni'r canlyniadau arfaethedig</p>	<p>Mae Polisi Ymgysylltu a Chyfranogiad newydd, 'Siarad, Gwrando a Gweithio Gyda'n Gilydd' wedi'i gyhoeddi. Dylid ystyried gweithredu'r polisi hwn cyn i'r gweithredu gael ei gwblhau.</p>	<p>Canlyniad: Gwella ymgysylltiad cymunedol.</p> <p>Cynnydd:</p>	<p>Alun Williams</p>	<p>Mawrth 2024</p>
<p>D2.3 Ystyried a monitro risgiau y mae pob partner yn eu hwynebu wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir</p>	<p>Parhau i roi ystyriaeth i newidiadau deddfwriaethol e.e. Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.</p> <p>Gweithredu newidiadau deddfwriaethol, megis ynghylch Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ac ystyried/monitro'r risgiau sy'n wynebu pob partner wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir.</p>	<p>Canlyniad: Rheoli risg a chydymffurfio â deddfwriaeth i ddangos ymrwymiad i reolaeth y gyfraith.</p> <p>Cynnydd: Pob caniatâd arbed cyflawn ar gyfer Deisebau PE-Protocol: Cyngor 14/12/23. Cyfansoddiad i'w ddiwygio wedi hynny.</p>	<p>Alun Williams/Elin Prysor</p>	<p>Mawrth 2024</p>

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
E2.2 Cyhoeddi datganiad sy'n pennu'r mathau o benderfyniadau sy'n cael eu dirprwyo a'r rhai a gedwir ar gyfer gwneud penderfyniadau cyfunol y corff llywodraethu	Cofrestr Penderfyniad Dirprwyedig i'w chyhoeddi.	Canlyniad: Eglurder pellach ynghylch pa benderfyniadau sy'n cael eu dirprwyo drwy gyfathrebu trwy gyhoeddiad. Cofrestr Gorchymyn Cadw Coed yn barod i'w gyhoeddi	Elin Prysor	Mawrth 2024
G3.1 Sicrhau bod argymhellion ar gyfer camau cywiro a wneir gan archwiliad allanol yn cael eu gweithredu	Monitro cynnydd camau gweithredu/argymhellion – gweithredu'n parhau.	Sicrhau a rheoli risg. Cynnydd: Cyflwynwyd ORF i GAC fel rhan o Gynllun Gweithredu parhaus. Diweddariadau yn cael eu hailystyried mewn cyfarfodydd yn y dyfodol?	Elin Prysor/Alun Williams/Alex Jenkins	Mawrth 2024

6 Cynllun gweithredu y cytunwyd arno ar gyfer materion i'w hystyried yn ystod 2024-2025

Yn dilyn gweithredu ac adolygu Fframwaith CIPDA/SOLACE *Delivering Good Governance in Local Government* (2016) nodwyd y materion canlynol (gweler y tabl isod) wedi cael eu nodi i'w datrys yn ystod 2024-2025. Mae'r tabl yn nodi'r mater, y cam gweithredu, y canlyniad dymunol, y Swyddog Arweiniol sy'n gyfrifol am oruchwylio'r cam gweithredu ac amcan o'r dyddiad cwblhau. Mae gan y Swyddog Arweiniol gyfrifoldeb i sicrhau bod y camau gweithredu hefyd yn cael eu manylu, eu monitro a'u diweddarau yng nghynlluniau busnes eu Gwasanaeth eu hunain:

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau

7 Casgliad

Mesurodd yr adolygiad blynyddol o'r fframwaith llywodraethu cynnydd yn erbyn Fframwaith newydd *Delivering Good Governance* (2016) CIPFA/SOLACE a chanfuwyd bod y trefniadau llywodraethu cyffredinol yn dderbyniol neu'n dda. Mae'r Cyngor wedi gwneud cynnydd da yn ystod y flwyddyn, gan gofnodi llwyddiant yn erbyn pob un o'r saith egwyddor craidd. Mae datblygu Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol sy'n dod â'r holl godau a'r holl ddogfennau lleol ynghyd mewn un ddogfen yn rhoi sicrwydd bod trefniadau llywodraethu clir ar waith. Nododd y Cyngor gynllun gweithredu i'w gwblhau ar gyfer 2024/25 (fel yr uchod).